

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Wednesday 03rd August, 2022

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Lasanble. Bonzour nou zofisye Sekretarya ki pe asiste nou. E bonzour tou nou piblik ki pe swiv nou, byenveni pou nou travay lazournen. Madanm Clerk nou annan nou en nouvo *item* Prezantasyon Dokiman.

MADAM CLERK

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann manm e bonzour tou dimoun ki a lekout. Wi i annan en papye ki pe ganny prezante i; *The report of the 6th Ordinary Session of the Pan-African Parliament Midrand South Africa from the 27th June to the 22nd July 2022*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Byen nou annan 2 rapor ki nou'n met lo latab la. Premye nou ti fer yer. Rapor lo Komite

lo *Communicable Diseases* e mon ava apel Onorab Bistoquet pou prezante.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Mersi pou donn mwan laparol e mon ti a dir detrwa pti mo sirtou en pti rezimen lo sa rapor avan mon prezante.

Mr Speaker avek ou permisyon mon ti a kontan anvoy sipor pou en fanmir Pointe Larue, kot voler in kas zot lakaz pou 3 fwa pandan sa 3 semenn. E sirtou tar dan yer swar osi, e ladan i annan en madanm tre alaz ki in tap li psikolojikman. So tou bann sipor pou zot.

Mr Speaker travay Komite Maladi Kominikab *HIV* ek Sida ek lasante reproduktiv e drwa dan Lasanble Nasyonal i ganny gide par en term de referans e osi i anba en proze governans *SADC PF*, ki tonm anba Komite Devlopman Imen ek Sosyal, e osi program spesifik. I sa menm Komite ki mon ti ganny elekte lo la an Avril 2022.

Zis pou fer resorti ki tou proze ki ganny enplimante par sa Komite rezyonal pou Sid Lafrik ki konpri 13 pei dan *SADC PF* fon i ganny aprouve e zere par *SADC PF*, atraver plandaksyon pou sak sa bann pei ki ganny renouvle tou le

5an. Manda sa Komite i pou fer bann pledwari pou enfliyans repons maladi kominikab (*HIV-SIDA*) e lasante reproduktiv e drwa dan Sesel.

Sa i ganny fer avek kolaborasyon avek diferan Lazans Nasyonal sirtou Minister Lasante, Minister Ledikasyon konsey Nasyonal pou *SIDA*, *CDCU*, Lofis *Attorney Zeneral*, *Société Civil*, *group lazenes* e osi tou bann diferan groupman relevan pou *HIV* e lasante reproduktiv nasyonal.

Manm Komite i zwenn tou le mwan e pli souvan ler i neser. Konpozisyon sa Komite i konpri 7 Manm Onorab Lasanble e osi nou ganny sipor 2 Manm *staff* Sekretarya *comme* swivan;

I annan mwan menm koman *Chairperson*, Onorab Egbert Aglae i *Vis-Chairperson* e lezot Manm osi i konpri Onorab John Hoareau, Onorab Audrey Vidot, Onorab François Adelaide, Onorab Doyace Porice e Onorab Andy Labonte. Manm Sekretarya e Mrs Genevieve Morel ki nou sekreter lo sa Komite li osi i en reser e osi en pwen fokal pou proze *SADC PF* e osi Ms Petra Tirant.

Aktivite pou lannen 2021 Mr Speaker in ganny enplimante anba proze dan plandaksyon *SADC PF*, e osi

avek sipor sirtou kot i konsern maladi kominikab sipor finansyel atraver Lasanble Nasyonal pou 2021, 2019 a 2022 ki'n ganny prolonze ziska Mars 2023 sa proze.

Aktivite pou 2021 i enkli *meeting* Komite, *meeting* vertyel, *meeting* rezyonal, *meeting* avek Lazans Nasyonal. Partisipasyon dan dyalog lo *media* Nasyonal, *workshop* ki'n ofer *capacity building* ki *manpower* tou bann Manm Lasanble lo *HIV/SIDA* avek lasante reproduktiv avek lezot lenstitisyon nasyonal.

Bi sa sesyon, bann sesyon i osi konsiltasyon, se pour anmenn en Mosyon pou fer sir ki bann zenn dan Sesel sirtou bann ki anba laz ki seksyelman aktiv, e tou endividi zot ganny akse avek servis lasante reproduktiv. E osi nou ti pe demande ki nou annan desantralizasyon servis *HIV/SIDA* dan Sesel pou fer sir ki tou dimoun i ganny akse avek sa servis.

Komite in organiz en seri aktivite parey legzibisyon, distribisyon komodite lasante reproduktiv, pou komemor Lazournen Lasante Mondyal pou *SIDA*, le 01 Desanm pou tou Manm ek *staff*.

Meeting Teknik osi in ganny fer dan diferan avek

diferan Lazans, Nasyonal, rezyonal tel ki *SADC PF, UNDP, UNAIDS, UNFPA, Global Parliamentarians*, eksetera.

An tou i annan 18 rekomandasyon ki'n ganny propoze par komite, pou asire ki i annan enklisivite, partisipasyon sirtou parmi bann zenn proteksyon drwa lasante reproduktiv, pledwari pou ogmant plis fon pou diferan proze, dekouraz diskriminasyon avek bann ki pli vilnerab, pou akse servis prevansyon, tretman avek rehabilitasyon.

Avek sa pti rezimen Mr Speaker, mon remerci ou menm Mr Speaker pou tou ou bann sipor. Kot ou aktivman angaze dan stratezi nou komite. Nou osi remerciye tou Manm Onorab dan Lasanble pou zot sipor, Madanm Clerk, avek tou bann travayer dan ladministrasyon, Mrs Morel, Ms Tirant e tou *staff* Sekretarya. Mon osi remerci tou Manm Komite pou zot sipor, devosyon, partisipasyon dan tou aktivite ki nou'n ganny enplimante pou 2021.

Ansanm komite pou kontinyen fer en diferans dan lavi nou popilasyon atraver nouvo Lalwa, regilasyon e Polisi pou asire ki zot ganny akse avek tou servis lasante reproduktiv, e ki Sesel osi i

akonplir target devlopman dirab pou Lasante - espesyalman target 3 pou lasante par 2030.

Mr Speaker parey mon'n dir avek sa pti rezimen lo lapar Manm komite, mon ofisyelman prezant rapor travay 2021 pou sa Komite maladi kominikab *HIV/SIDA* e lasante reproduktiv ek zot drwa ek Lasanble Nasyonal, ki petet zot a ganny plis lenformasyon lo la e pli detaye. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi *Chairperson* e merci bann Manm Komite pou zot langazman ek zot travay dan sa Komite lo en size ki vremen enportan pou lanasyon. Mersi osi tou bann lezot dimoun ki'n donn led ek sipor.

Bon nou annan osi rapor lo sesyon *Pan-African Parliament* ki ti fer an lafen Zen komansman Zilyet sa lannen e mon apel Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Non, Mr Speaker eskize Onorab Mondon.

MR SPEAKER

Eskiz mwan Onorab Mondon ki pou prezant sa rapor? Mon eskiz Onorab Mondon. Onorab?

HON TERENCE MONDON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Manm koleg MNAs e tou dimuon ki pe ekout nou. Mr Speaker anliny avek Lartik 29 nou *Standing Orders*, mon annan plezir prezant nou Lasanble rapor lo nou sesyon travay dan Parlman Lafrik ki ti deroule ant le 27 Zen ziska le 2 Zilyet.

Mon oule profite pou remersye Manm nou delegasyon pou zot kontribisyon dan sa rapor, e en remersiman spesyal i al pou nou *Desk Officer* Ms Georgina Balette pou son bon travay. Mersi Mr Speaker. Mon soumet rapor nou sesyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a demann madanm raporter pou kolekte sa rapor silvouple. Bon nou ava al lo nou *Order Paper* pou sa semenn e nou annan en Mosyon dan non Onorab Kelly Samynadin. Onorab ou a prezant ou Mosyon.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Un instant Onorab. Ou kapab adres mwan Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Bonzour Mr Speaker, non mon ti pe regarde si ou ti'n ganny enformen ti pou annan bann sanzman dan bann komite. Nou a fer li apre Mosyon?

MR SPEAKER

Non, be nou a fer li la avan – wi. Si ou'n so, eski mwan mon pa'n - nou'n ganny notifie? E i tre byen, Madan m Clerk in dir mwan nou'n ganny notifie, so nou a fer li la eskiz mwan Onorab Samynadin nou atann en pi moman. Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Sorry Onorab Samynadin. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou mon bann koleg MNA Onorab.

Mr Speaker lo kote mon *Caucus United Seychelles* nou annan revizyon lo kote sanzman dan Manm lo serten bann komite e sanzman i al menm swivan;

Onorab Conrad Gabriel ki lo *Bills Committee* i pou sorti lo *Bills Committee* pou al dan MYCC. Ok? Onorab Conrad Gabriel i pou sorti dan *Bills Committee* i pou al lo Komite Medya.

Onorab Wallace Cosgrow i pou sorti lo *IAC* i pou antre lo *Bills Committee*. Mon repete Onorab Wallace Cosgrow i pou sorti lo *IAC* i pou al lo *Bills Committee*. Onorab Loze i pou sorti lo Komite Medya i pou antre lo *IAC*. Kler? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Byen note e lo lapar bann *Chairpersons* e komite mon dir *welcome* bann nouvo Manm. *Thank you*, nou a kapab prezan rebran kot nou ti'n arive e mon apel Onorab Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou mon bann koleg Onorab. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker avan mon komanse mon ti ava voudre lo lapar tou mon bann koleg Manm Lasanble, swet Onorab Sylvanne Lemiel en Zwaye Laniverser.

(APPLAUSE)

HON KELLY SAMYNADIN

Onorab Lemiel i osi en zabitan mon distrik Au Cap.

Mr Speaker mon Mosyon i lir *comme* swivan; Sa Lasanble pe demann Minister Ledikasyon pour reviz son Polisi konsernan

enklisivite dan lenstitisyon skoler, avek bi garanti bezwen tou zanfan Seselwa, pe enport zot abilite, pou asire zot ganny ankadre. E pa soufer okenn diskriminasyon.

MR SPEAKER

Permet mwan ganny sa Mosyon segonde apre ou a kapab adrese Onorab. Onorab Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Bonzour Mr Speaker. Mr Speaker an akordans avek *Standing Order 43(2)* mon pe segonn Mosyon table par Onorab Samynadin. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab ou kapab adres ou Mosyon.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Polisi Ledikasyon pou eksklizivite ki ti'n ganny met an enplimantasyon an 2015, i definir en lekol enklisiv koman enn avek o ekspektasyon, an sa ki konsern lafason ki bezwen bann aprenan i ganny zwenn e kote sa bann bezwen i ganny zwenn.

E son realizasyon ti pou ganny fer atraver provizyon bann loportinite laprantisaz diferansye ki ganny byen planifye.

Dan sistenm ledikasyon Sesel, enklisivite i konsern anplifikasyon dan partisipasyon tou zanfan dan laprantisaz ek zwe, e ed sak zanfan pou devlop tou son potansyel, pe enport son ras, genre e okenn dezabilite ki i kapab annan.

I osi konsern lankadremman sipor pou vin pli reaktif anver bezwen bann zanfan, e bann zenn adilt, e sa i enkli zot *background*, lentere, leksperyans, konesans ek lekspertiz. Rezon ki mon pe anmenn sa Mosyon se prensipalman aköz Polisi ki an kestyon depi son konsepsyon pa ankor pas anba okenn revizyon.

Douzyenm *Strategic Policy Goal* lo paz 18 i koz lo ki mannyer sa Polisi i merit ganny aksyonnen. Katriyenm pwen i dir e mon site; *“The Policy will be reviewed every 5 years.* Ki vedit ki sa ti merit arive depi an 2020, ki malerezman Mr Speaker sa pa ankor materyalize.

Dan *Education Act* Lartik 15(2) i dir ki en etidyan ki pe swiv en program ledikasyon spesyal, i devret ganny sa program delivre dan en lanvironnman mwen restriktiv e pli propis e sa Polisi Ledikasyon eksklizif i fer provizyon pour sa.

Me mon'n konstate ki defayans ki'n vin avek ki i fer ki i pa'n sitan efikas depi son konsepsyon, se sa konponan enplimantasyon i swa pou rezon lenfrastruktir, formasyon pou bann ankadrer, oubyen petet aköz kontrent bidzeter.

Avan mon koz lo lenplimantasyon, annou koz ansanm laspe enportan sa Polisi e sa i prensipalman son bann bi. Premyeran Mr Speaker Polisi Enklisivite dan ledikasyon i annan bi pou promot ekite e enklizyon, afen ki bann aprenan i ava devlop kapasite enkli ban ki annan dezabilite e bann bezwen spesyal.

Dezyenmman se pou fer provizyon en varyete servis ki'n ganny dezinyen anver prevansyon e sinifikasyon prekos, planifikasyon, stratezi evalyasyon osi ki lentervansyon.

Sa Polisi i osi annan bi pou fer provizyon pour ki laprantisaz, lansennyman e evalyasyon anver bezwen bann diferan stil e abilite laprantisaz, talan e idantite ek leksperyans tou zanfan, i ganny pran kont.

Katriyenmman i pe osi promot enklizyon pour tou zanfan enkli bann avek bann dezabilite ek bezwen edikatif spesyal dan sistenm regilye,

oubyen mye koni koman *mainstream* lo tou nivo, e asir e ki zot entegre a plen dan nou sistenm ledikasyon.

Mr Speaker provizyon gidans profesyonnel dan domenn ledikasyon enkliziv, afen ki lilizasyon bann resours lansennyman ki de kalite i efektif, pour kapab amelyor standar e sikse pour tou aprenan, ensi ki akse avek formasyon e servis dan ledikasyon enkliziv, i osi enkli parmi bann bi sa Polisi.

Finalman plis lankourazman dan partisipasyon bann paran e lakominote an zeneral dan ledikasyon bann zanfan, e osi provizyon pou bann resours apropiye e adekwat, pou anmenn lansennyman e laprantisaz sinifikatif.

Mr Speaker tousala ti ganny drafte an 2015, avek bi pou garanti en sistenm ledikasyon ki pli favorab e ki asire ki bezwen tou aprenan i ganny zwenn. Kestyon ki nou pe poze 7an pli tar, se konbyen parmi sa bann lobzektif ki mon'n mansyonnen ki reisi vin realizab?

Aprè ki mon fer tour lorizon atraver bann konsiltasyon avek serten mon bann ansyen koleg ansennyman, *head teachers* e zofisye Minister

Ledikasyon mon'n konstate ki zot tou zot in aksepte ki wi, sa Polisi malgre ki in byen granny drafte i a tou pri bezwen ganny revize.

Bann diferan akter e partner konsernen pa'n ganny anlinyen konvenableman e nou bann etidyan pa pe ganny ase lankourazman e louvertir pou devlop zot bann abilite.

Mon pou profite ozordi pou mon felisit tou bann *stakeholders* ki zwe en gran rol dan provizyon en meyer servis a nou bann zanfan ki byensir trwa kar zot letan i ganny pase dan lanvironnman skoler. E sa i prensipalman nou bann ansennyman. Mersi pou zot devosyon kontinyel e sanses pou travay anver byennet lepanouisman e sikse nou bann etidyan.

Mr Speaker, bokou nou bann zanfan pa konnen pour ki rezon zot al lekol, sa set akoz dan lakour kot zot sorti sa lenportans pa'n ganny enkilke anndan zot. Zanfan i ariv lekol sorti dan diferan kalite konpozisyon lafanmir, diferan *background* sosyal, larelizyon eksetera e tou sa bann *responses* i vin ganny manifeste dan lekol.

Pratikman dan en laklas avek anviron 30 aprenan, e zis en ansenyman ki li i bezwen trouv

bann fason pou li kapab realiz son bann lobzektif laprantisaz, ki enkli sa laspe diferansye, malgre ki li osi i annan serten mankman formasyon.

E la mon'n war li nesese pou elabor en pe lo rol bann *SENCos*, bann *Special Educational Needs Coordinator* dan lekol. I tre byen ki sa linisyativ in ganny entrodwir, me par kont mon santi ki lo nivo segonder la fason ki i pe ganny enplimante i merit pe ganny rekonsidere.

En *SENCos* i devret en *post* lo li menm e non, pa en responsabilite adisyonnèl. Bann etidyan ki annan en dezabilite ou en bezwen spesyal, i merit ganny etandonnen a plen tan afen ki pratikman tou zot bezwen pandan zot sezour skoler i ava ganny byen ankadre.

Deplis i nesese formasyon pli adekwat e sifizan pou bann *SENCos* e laspe psikolojik i devret osi ganny entegre, an vi ki i annan en mankman dan la kantite psikolog edikasyonnel dan pei.

Mr Speaker mon pe osi demann Minister Ledikasyon, pou osi mazin fer redikasyon dan grander laklas dan nou bann lekol Leta. Aktyelman dan nou bann lekol dan rezyon distrik Au Cap, maksimonm etidyan ki

pe ganny konsidere pou fer en laklas i ant 29 a 32 etidyan.

Mon konnen ki mankman ansennyan i an se moman en gro kontrent, me petet sa i ava en pwen pour kit lo latab dan le fitir. Sa i ava permet bann ansennyan pou pli byen kapab zer konportman bann etidyan e an menm tan asire ki zot bann lobzektif laprantisaz i ganny zwenn.

I osi annan s laspe kouver laklas, kot bokou ansennyan i vwar zot pe kouver ban laklas ki *unattended*. Swa akoz napa *teachers* oubyen akoz sa ansennyan ki *teach* sa laklas partikilye i absan pou rezon medikal ou otreman.

An rezilta sa, *non-teaching periods* bann ansennyan ki sipoze pe ganny deservi pou preparasyon leson, pour permet ki bezwen tou bann aprenan i ganny zwenn, i ganny enteronpe akoz i trouv li pe kouver laklas enn son koleg.

Dan sa direksyon Mr speaker, mon santi ki Minister Ledikasyon i merit met an plas en striktir pou kouvertir bann laklas ki ava permet nou ban *teachers* pli byen kapab zer zot letan, planifikasyon koreksyon e sipervizyon.

Sa i kapab ganny fer atraver en partenarya ant Minister Ledikasyon e zesyon

lekol, avek Komite Paran oubyen menm Lotorite Distrik, kot bann dimoun rezonnab sorti dan lakominote tel ki paran, i kapab ede anver sipervizyon bann laklas ki napa *teachers*.

Byensir i ava annan serten lankadreman ki ava ganny met an mars, pou asire ki sa bann dimoun i annan ase bagaz pou ed lekol dan sa direksyon.

Mr Speaker letan ki mon ti pe etidye ex *NIE* ki ozordi i *SITE*, mon ti fer en *module* ki apele *Educational Studies* ki li i ti ganny ansennyan avek bi pour nou pli byen konpran latitid bann zanfan plizoumwen anver zot letid. Dan sa *module* nou ti etidye plizyer teori ki annan pou fer avek sa.

Enn ki ti frap mwan sete *Abraham Maslow's hierarchy of needs*, en teori motivasyon ki defini 5 kategori bann bezwen imen e ki a lafen dikte konportman en endividi. E sa i premyerman son bann bezwen fizyolojik ki konpri manze, delo, lasaler e repo. Dezyenmman i annan son bann bezwen sekirite.

Trwazyenmman bezwen lanmour e lapartenans e sa i enkli relasyon entim e lanmitye. Katriyenmman i annan pou fer ek son bann bezwen konsiderasyon personnel, ki

reprezant prestiz e santiman lakonplisman, e finalman son lepanouisman personnel kot en endividi i akonpli son potansyel a plen ki bann aktivite kreativ.

Mr Speaker mon santi ki dan en lansent enkliziv, bann eleman dan sa teori i enn ki zwe en gran rol dan konsepsyon Polisi Enklisivite. Annefe si nou obzerv de pre, si en zanfan pa pe ganny fourni avek sa bann provizyon pou sa bann diferan bezwen esansyel, i pa pou kapab epanouir dan sa lanvironnman imedyat. E dan sa konteks lenstitisyon skoler.

Son konportman pou ganny determinan atraver sa bann bezwen dan sa *hierarchy*. E legzanp tipik, en zanfan ki pa pe ganny latansyon e lanmour son paran dan lakour, i evantyelman in rod sa latansyon kot lekol sirtou dan laklas;- swa i pou koze e *disturb* san ses ous i pou trankil son kanmarad, lager ou fer bann nwizans pou ganny latansyon bann ansenyan.

I menm annan ki pou reste izole dan son kwen, toultan dan sagrinasyon e pa partisipe dan laklas. E tou sa bann siny i anmenn en pli gro lenpak ki en degradasyon dan performans skoler.

Mwan osi Mr Speaker malgre ki mon pa'n zanmen

ganny formen pou lansennyman enklisiv mon ti kapab servi sa teori koman en form gidans, letan ki mon ti pe ansennyen an vi ki o sen mon bann diferan, laklas ti annan zanfan avek diferan bezwen spesyal tel ki; bann defayans vizyel, kot mon ti bezwen met bann tel zelev asize devan laklas pou fasilite zot vizyon.

Bann zelev ki ti en pti pe pli dousman lo laprantisaz, mon ti toultan met zot obor enn ki en pti pe pli doue. Dan apremidi mon ti bezwen pe fer plis *group work*, akòz an vi ki Franse size ki mon ti pe ansennyen ti en ase lour pou fer dan apre midi, sa ti ankouraz plis enteraksyon e partisipasyon zelev dan laklas.

Pour bann laklas pli feb, mon ti servi bokou bann let vizyel e sonor, desen, *videos* porte, lobze, sanson, poenm, *worksheets* eksetera.

Mr Speaker tousala se bann metod lansennyman, ki si nou al dan bann lekol nou pou vwar bann ansenyan pe servi, afen ki zot kapab ankadre bezwen tou zot diferan aprenan. Malgre sa Mr Speaker, i annan ankor en kantite pou fer dan sa direksyon e sa i plizoumwen atraver disponibilite resours pou lansennyman e laprantisaz, ki souvandfwa

limite kot bokou ansennyen pe ozordi depans dan zot pos pou kapab fer provizyon resours dan zot laklas, e satisfere bezwen bann aprenan.

Mr Speaker letan nou pe koz lo enklisivite, i osi annan sa laspe lenfrastriktir ki nou bezwen pran o serye. Dan sistenm *mainstream* aktyel, nou annan bann zanfan ki annan bann defayans dan mobilite ki swa vizyelman ou fizikman, me ki zot abilite entelektyel i permet zot pou swiv sistenm ledikasyon regilye.

Kestyon se kwa ki'n ganny fer dan sa dernyen 7an, pou kapab entegre sa bann lenfrastriktir, afen ki nou bann zanfan avek sa bann tel bezwen i ganny ankadre e ki zot abilite i ganny fasilite. Pratikman naryen.

An 2015 lannen konsepsyon Polisi Ledikasyon enklisiv mon ti pe ansennyen dan lekol Pointe Larue segonder. An 2020 letan mon ti fer mon depar dan sa profesyon, mon'n kit sa lenstitisyon avek son lenfrastriktir parey mon ti zwenn li an 2011, letan mon ti koman ansennyen. Se pourtan sa lekol in akey plizyer etidyan avek bann difikilte mobilite e i ankor pe fer li ziska ozordi.

Mr Speaker mon pe demann avek Minister Ledikasyon dan son demars pou reviz Polisi Enklizyon dan ledikasyon, pou konsider revwar bann lenfrastruktir ki an plas, avek bi pou fer sir ki tou aprenan i kapab zour son parkour skoler dan konfor pe enport son abilite ou dezabilite, e ki an retour partisipasyon aktiv anver so laprantisaz i ava ganny anplifye.

Mr Speaker mon pou aret la e mon ava sed la plas avek mon bann koleg pou kontinyasyon lo sa size e mon swete ki bann kontribisyon ki ganny anmenn devan, i ava bann ki pou vreman prouv lesansyel anver demann pou revizyon sa Polisi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Prezan mon ava apel Onorab Naddy Zialor pou son ladres.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou koleg e bonzour tou dimoun ki pe ekout nou atraver televizyon, radyo e lezot form medya.

Mr Speaker devan nou Lasanble, i annan en Mosyon ki annan gran lentere po en group dimoun ki parfwa i ganny dekri koman bann dimoun ki doue,

bann dimoun avek bezwen spesyal, bann dimoun otreman kapab, abilite spesyal ouswa ki pe viv avek en dezabilite.

Mosyon pe demann minister ledikasyon pour reviz son Polisi konsernan enklisivite, avek bi garanti bezwen tou zanfan Seselwa - mon repete tou zanfan Seselwa. Pe enport zot abilite e asire ki zot ganny byen ankadre san diskriminasyon.

Mr Speaker Konstitisyon Sesel anba sapit 3 premye parti, i koz lo bann Dwa Fondamantal e laliberte ki ganny garanti pou tou Lepep Seselwa. Anba sa sapit enn parmi bann lartik se Dwa a ledikasyon. E dan nou Konstitisyon Lartik 33 mon site;

“Leta i rekonnèt drwa bann sitwayen pou ganny ledikasyon avek bi asir realizasyon efektiv sa drwa. An antreprann dan *Clause B* i dir pou asire ki bann program edikasyonnel dan tou lekol, i ava vize ver devlopman konplet en dimoun.” Fen sitasyon.

Mr Speaker Sesel in egalman siny diferan Trete, diferan Lagreman, diferan Konvansyon, kot in donn son komitman pou asire ki nou ariv ver tel bi anliny avek nou Konstitisyon. Enn parmi la bann se Konvansyon nou bann dimoun ki pe viv avek en

dezabilite. En Konvansyon ki souvandfwa mon'n koz bokou isi dan sa Lasanble.

De son par Lartik 28 i koz lo drwa en zanfan ki annan en dezabilite pou ganny en ledikasyon. E i devwar Leta pou asire ki ledikasyon primer i gratwit e obligatwar, ki ankouraz diferan form ledikasyon segonder, aksesib e enklisivite pou sak zanfan. E fer ki ledikasyon pos-segonder i vin disponib ouswa laporte tou zanfan, ki annan sa kapabilite pou kontinyen son letid a bann nivo ki pli avanse.

Mr Speaker disiplin skoler i devret konsistan avek drwa e dinyite en zanfan pe enport son sityasyon ouswa son abilite. Leta i devret angaz li dan bann korperasyon enternasyonal, pou enplimant sa drwa. I devret annan pou lobzektif devlopman personnalite, talan, abilite mantal e fizik en zanfan o maksimom.

Ledikasyon i devret pe prepar sa zanfan pou en lavi adilt aktiv, dan en sosyete lib, e devlop respe pou paran sa zanfan. Son prop lidantite kiltirel langaz e valer.

Mr Speaker mon rekonnet - mon rekonnet ki i annan plizyer lenstitisyon ki anvlop serten sa bann group zanfan, ki annan bann tel bezwen.

E la mon ti a kontan fer sitasyon *School for the Exceptional Child, Vocational Training Center* ki an se moman i anba proze renovasyon, *Deaf Center* e resaman nou'n vwar louvertir en Sant Otizm e byensir bann diferan lasosyasyon ki aktivman pe promot sa koz.

Dan tousala i annan en sel leko, ki pou plizyer lannen sa bann lenstitisyon pe fer resorti e sa se enklisivite.

Parey loter Mosyon in dir, Minister Ledikasyon i egalman annan en polisi date depi 2015, vizavi enklisivite kot vizyon i target e ganny soulinyen dan sa Polisi;- tel koman target bann zanfan ki annan difikilte laprantisaz, difikilte tandé, difikilte vizyel, dezabilite fizik, kondisyon medikal, difikilte langaz e difikilte koze.

Bann ki talante e bann ki doue, difikilte sosyal, difikilte emosyonnel e difikilte *behavior*. Fodre fer resorti ki i annan bann pa pozitiv ki'n ganny fer vizavi sa direksyon, bann ka kot bann zanfan in ganny dil avek a labaz endividyel, kot bokou zefor in ganny fer pou met an aplikasyon bann tel metod e tel pratik enklisiv.

La mon ti a kontan mansyonn serten lekol, ki pandan bann dernyen lannen

zot in fer akomodasyon pou bann tel zanfan. E la mon mazin lekòl Plaisance Segonder kot dan en sel lekòl in annan plizyer etidyan melanze avek diferan abilite.

Zanfan ki otistik, la mon mazin Frederick, zanfan ki pa vwar kler, mon mazin Tannie, zanfan avek dezabilite fizik. Pointe Larue segonder i osi en lekòl ki'n fer serten adaptasyon vizib i akomodasyon e en etidyan ki annan difikilte fizik. Egalman lekòl Perseverance.

I osi annan plizyer zistwar sikse dan lepase, kot enklisivite in ganny met an pratik, kot diferan *stakeholders* in donn zot komitman aziste e ganny mete pou asire ki tel i arive. Sepandan Mr Speaker, se pandan in annan plizyer pou en rezon ou en lot pa'n reisir pou rezon baryer, pou rezon Polisi ki pa kler ou men en mankman komitman.

Se pour sa rezon, ki ozordi mon pe segonn sa Mosyon e ede fer serten kontribisyon vizavi sa Mosyon e sa i a permet pou nou demann nou lekòl koman en Lasanble, e fer serten refleksyon, eski *main streaming* i sel metod enklisivite dan ledikasyon?

Eski tou zanfan avek bann bezwen spesyal, pe vreman ganny sa loportinite pou devlop

li o maksimonm parey son drwa i ganny artikile dan konstitisyon? Eski vreman bann ankadrer i azour avek bann metod ki pou kapab ankadrer bann zanfan vizavi enklisivite?

Annefe Mr Speaker mon'n enn parmi sa group minim ki'n ganny loportinite pou swiv *mainstreaming*, e probableman parmi bann premye sorti en model medikal e bouz ver en model spesyal. An pratik i pa fasil, i pa'n fasil ditou, me solman in annan bon mekanizm an plas, ki'n permet annan sa diferans e fer li vin posib.

Se pour sa rezon ki mon ti a kontan vin avek serten propozisyon, ki pou permet Sesel ariv pli pre avek en ledikasyon enklisiv. Dan son revi mon swete, ki Minister Ledikasyon i konsider sa bann pwen target swivan;

Revwar striktir *school for the Exceptional Child*, ki i a vin en lekòl ki annan en *timeframe* ki ganny mete baze lo en *curriculum tailor make*, bann program pour ki sa lekòl i vin en lekòl primer fondasyon, an preparasyon pou tranzisyon bann etidyan, pou bouz dan en *mainstreaming education*.

Ki bann zanfan ki ariv en laz segonder ti osi annan en

mekanizm an plas, ki a permet zot zwenn kriter pou ariv dan lekol pos-segonder e letid pli avanse. Ki osi annan en pli bon lorganizasyon vizavi bann *social skill model*, ki ava prepar zot pou zot kapab fer fas avek lavi toulezour dan nou sosyete toulezour.

Mr Speaker letan ki mon ti pe demann sa kestyon eski enklisivite dan *mainstreaming* i sel metod ki nou bezwen adopte mon ti pe dir sa vizavi *School Center for the Deaf*. La mon ti a kontan tir mon sapo avek sa *center*, bann zanfan sourd zot swiv en *curriculum* similer ki dan *mainstreaming*, me ki ganny anplifye e adapte pour sa group zenn.

En tel metod i kapab ganny adapte dan en fason iniversel. Dan sa nide mon swete ki Sant Otizm ki fek ouver, i osi ganny sipor neser avek *training* anvlope par Minister Ledikasyon.

Mr Speaker enn bann sant ki annan bokou koze isi dan sa Lasanble, se sant vokasyonnel *North East Point*. In annan bokou lentere bokou lemosyon, bokou santiman e bokou propozisyon. Mwan mon reste konvenki, ki modalite sa sant i bezwen ganny transformen. Letan in reouver son laport avek bann etidyan avek lespri

sa Mosyon mon pe propoz bann rekomandasyon swivan;

Ki nouvo sant vokasyonnel i ganny administre koman en sant vokasyonnel ki tonm anba Minister Ledikasyon direktman, ki tou bann enstriker sa sant i ganny kour debaz baze lo *special needs* e vin bann ansennyan kalifye e akredite par Minister Ledikasyon.

Ki modalite soumisyon bann etidyan i ganny revize, kot i ava annan diferan program baze lo zot abilite e sityasyon sa bann etidyan tel koman *life skill training* an preparasyon pou lemond travay. En seksyon lannen fondasyon *foundation year*, an preparasyon pou plasman dan bann lezot sant profesyonnel.

En *entry* e *exit strategy* byen definir baze lo en *training plan* pou en peryod letan ekitab, ekivalan avek bann lenstitisyon ki lo standar. Fodre pa ki en etidyan i antre dan en sant *tanning* a laz 18an e a laz 35an i ankor pe swiv menm *training* san en plan stratezi pou li ganny enkli dan sosyete.

Ki en *curriculum* byen definir ki a permet evalyasyon e progre bann etidyan i ganny etablir dan sa sant. Pli enportan ki bann etidyan i ganny en sertifika ki ganny akredite e

rekonnet koman en sant o nivo nasyonal. Ki bann profesyonnel i egalman annan menm platform legal enkli siv e fleksib vizavi sa bann tel etidyan.

Mr Speaker a sa staz, mon ti a kontan fer resorti ki Departman Lafanmir sa lannen, in etabli en *Intersectoral Committee* pou *Elderly e Disabled* kot tou bann *stakeholders* Gouvernman e bann *NGOs* i asiz lo sa komite. Rol sa Komite se pou idantite bann faktor ki pe afekte group dimoun, enn parmi bann faktor fondamantal i ledikasyon Mr Speaker.

Lasanble Nasyonal i osi ganny reprezante lo sa komite, par Onorab Audrey Vidot lo kote *United Seychelles*, e mwan menm respektivman lo kote Linyon Demokratik Seselwa.

Se pour sa rezon ki mon pe fer rekomandasyon atraver ou lofis Mr Speaker e Sekretarya Lasanble ki tou propozisyon rekomandasyon ki ganny fer resorti atraver sa Mosyon, ozordi i ganny soumet koman en rapor avek sa 2 Manm ki lo sa *Steering Committee*.

E sa rapor i a ganny met devan sa komite, an sa ki konsern rekomandasyon sorti kot Lasanble Nasyonal Sesel lo size ledikasyon eksklizif Sesel.

Finalman mon retourn mon regar ver Sesel, mon retourn mon regar ver Leta. Leta i annan en lobligasyon. Pou tro bokou letan nou koz lo Polisi, lo lagreman, lo bann plan. Be lefe i reste, ki napa okenn lobligasyon legal avek en Polisi ouswa en komitman.

Se pour sa rezon Mr Speaker, ki mon pe fer en Pledwari avek Leta e rekomann avek Lofis *Attorney Zeneral*, pou komans prosedir pou drafte en *Disability Law* pou Sesel.

(APPLAUSE)

HON NADDY ZAILOR

Kot la sa bann tel drwa pa ava ganny definir anba en Polisi ouswa en Konvansyon, me i a vin en Lalwa obligasyon anba Lalwa Sesel. Sa i sel fason ki nou pou bouz pli vit ver en Leta enklisiv.

Mr Speaker an konklizyon mon salye bann *teachers*. Mon salye bann ankadrer, mon salye bann profesyonnel, mon salye bann *teachers* kot *School For The Exceptional Child*, bann *teachers* lo nivo primer ek segonder e bann lenstitisyon ki pe travay avek zot leker dan sa profesyon nonm ki pa fasil, me ki pe sey tou pou fer en diferan dan lavi sa etidyan avek bezwen spesyal.

Mon salye sa paran li osi i bezwen aprann enklisivite ansanm avek son zanfan. E finalman mon remersi nou Lasanble atraver Onorab Kelly Samynadin, pou anmenn en tel Mosyon ki'n donn mwan loportinite segonnman. En tel Mosyon ki pour komans sa parkour enklisivite.

Mr Speaker annou fer en diferans yer ozordi pou en meyer demen. *There shall be nothing about is without us.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. E prezan mon ava apel Onorab Labonte pou son ladres.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm koleg Onorab e bonzour tou dimoun ki a lekout. E en bonzour spesyal tou bann ansennyan ki pe travay dan Minister Ledikasyon ensi byen dan bann lekol. E mon anvi ankouraz zot pou kontinyen sa bon travay e nou la pou siport zot.

Mr Speaker Mosyon anmennen par nou koleg Onorab Samynadin, ki en ansennyan Franse kalifye i en Mosyon ki vreman enportan. E sa Mosyon pe demann Minister

Ledikasyon pou reviz son Polisi konsernan enklisivite, avek bi garanti bezwen tou zanfan Seselwa, pe enport zot abilite e asire zot ganny ankadre.

Premyerman Mr Speaker sa Polisi parey loter Mosyon in dir, i en Polisi ki date depi mars 2015 e dapre sa menn Polisi lo paz 18 ki dernyen paz e dernyen laliny, i dir ki i merit ganny revwar tou le 5an. Vedir depi 2020 ti'n sipoze ganny revize me i pa ankor ganny revize.

E enn bann defayans ladministrasyon avan dan sa ka ladministrasyon Ledikasyon avan, zot in tarde oubyen *fail* pou revwar sa Polisi an 2015 ki ti ganny drafte.

I pa vedir ki sa Polisi pa bon, me ti merit ganny revwar depi 2020 me sa Polisi an gro e an zeneral i en bon polisi e i byen ganny kalkile. Sa Polisi ki baze lo 12 pwen stratezik e ankor paz 18 i koz lo *actioning the policy*. In en *failure* total e kote problem mazer sa Polisi e i annan bokou defayans dan enplimantasyon.

Ankor enn fwa mon pou dir ki sa Polisi i vreman bon, malgre serten mankman me pou met an aksyon e enplimantasyon pa'n marse. E sa i akoz mon krwar ki i enportan ki nu donn sipor sa Mosyon e demann Minister

Ledikasyon pou revwar sa Polisi.

Mr Speaker nou Konstitisyon enn parmi bann drwa ki'n ganny site oparavan Lartik 33 ki koz *the right to education* i dir klerman ki tou Seselwa, tou zanfan i annan drwa a ledikasyon. Pou site, *“the right of every citizen to educate in recognize to realize this, the state gives 5 undertaking to provide free compulsory education to a minimum of 10 years, to ensure that school programme, develop the person completely.*

To afford on the basis of intellectual, capability educational, facilities beyond the compulsory period to allow private school, to allow parents a choice between state and private education to their children.” Fen sitasyon.

E Mr Speaker pou al pli lwen dan nou Manifesto ki nou ti prezant devan pep Seselwa pou dernyen eleksyon i koz lo ledikasyon. Lo paz 24 i dir klerman ki *‘education is the key to all doors, all our national endeavor depend on achieving a high standard of education, which will make our young people competent, participant in a modern economy system and responsible citizen.’*

E partikilyerman paragraf (1) i koz lo *consultation and review.* *“ There is a need to review policies and practice but we bear in mind that no reform can succeed, unless it is lead by those who are directly involved. The educators themselves our Government will prioritize consultation And enable school to lead the way in undertaking reform.”* I klerman dan nou Manifesto i pe koz lo pou revwar bann Polisi.

Mr Speaker avan mon terminen, permet mwan pou fer serten rekomandasyon kot mon krwar ler nou pe reviz sa Polisi, Minister Ledikasyon i merit met plis lanfaz lo la.

La i *“lack of finance resource,* ki vedir en mankman dan resours finansman. *‘No support instructor’ from school* ki i vedir napa striktir sipor pou lekol. *‘No monitoring body from Headquarters’* ki vedir napa en striktir sirveyans sorti kot *Headquarters.*

And the time frame sets within any other relative Policies in the Ministry of Education that include any other Ministers so that it can and should be automatically reviewed.’ E en timeframe i merit ganny respekte. I osi enportan ki bann lezot Polisi ki relye avek laprantisaz i anliny avek sa

Polisi aktyel, konsernen enklisivite.

Par egzantp ler Departman Lenfrastriktir kot *Headquarters* Ledikasyon ou Departman Lenfrastriktir dan Gouvernman pe enplimant bann proze relye avek laprantisaz, zot merit konsilte sa Polisi Enklisivite konsernan pou fer sir ki bann fasilite parey ler zot *design* lekòl, bann laklas, bann laklas spesyalize, fasilite twalet e lezot ankor e sa i ava ede pour met an valer e enplimant sa Polisi.

I osi enkli Departman *Procurement*, ler zot pe fer tender pour ede pou asiste bann materyo adisyonnèl parey sez, latab e lezot ankor.

Mr Speaker pou terminen, Polisi Eksklizivite lo paz 6 i koz lo bann *International Convention and Policies* ki'n sinyen koman en pei. Onorab Zialor in koz plizoumwen lo dezabilite me i annan bokou ankor lezot sa bann *International Convention* ki'n ganny sinyen. E in ler pou fer sir ki nou met an valer.

Ler nou pe koz lo *UN Convention, on the Human Rights of The Children* 1989 dapre deklarasyon iniversel pou Dwa Imen 1948, 1998 Lartik 26 mon site;

“Ledikasyon i merit ganny servi koman en zouti pou

promot konprenezon, la tolerans e respe pou lezot.” Mon retir sitasyon. In ler pou nou revwar la fason ki menm bann ansennyan i tret bann zanfan ki byen boner zot pe demontre e zot rekonnet ki zot oryantasyon seksyel i direkteman ki lezot e zot pe ganny *bully*.

An Zen 2022 UNDP ek PGA dan en konferans *Johannesburg* Lafrik di Sid in fer kler ki ledikasyon sa lager pou sanz fason panse bann *homophobic*, e Sesel i fer komitman pou travay an faver sa komitman. Alors mon krwar ki dan sa revizyon Polisi Eksklizivite, e la paz 11 eksklizivite i koz lo *scope* ek target. I dir ki pou *achieve* sikse sa Polisi, Minister Ledikasyon i bezwen travay an kolaborasyon avek bann *inter-agency partners* – ANHRD, *Employment* enkli bann NGOs.

Alor mon pou lans en lapel avek *LGBT Seychelles e Seychelles Human Rights Commission*, pou pa reste deryer me ede protez bann drwa zanfan ki byen boner zot rekonnet zot oryantasyon seksyel i diferan, akòz bokou fwa sa bann zanfan i ganny *bully* menm par zot koleg, zot ansennyan e paran pa akseptè zot.

Mr Speaker mon pa pou al pli lwen ki sa, me avek sa 2 mo mon pou don mon *full* sipor sa Mosyon, e mon pou demann tou Manm lo tou lede kote pou siport sa Mosyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon aprezan pas laparol Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Sa Mosyon ki devan nou Lasanble anmennen par Onorab Samynadin, i enn ki pe demande ki sa Polisi Enklisivite pou ledikasyon ki ti ganny formile an 2015 i ganny revize. Akoz en tel demann?

Mr Speaker dan lapratik avek evolisyon ki pe ariv en pe pli vit ki kekfwa nou ti pe espekte, napa Polisi ki devret respe statik. E i enportan ki an mezir lemonn i evolye nou osi nou bouz ansanm, e nou aziste kot fodre pour ki personn oubyen koman en pei nou pa ganny kit deryer.

Ozordi nou pe koz lo enklisivite Mr Speaker pou enkli plizoumwenn bann dimoun otreman kapab oubyen avek serten defayans, e sa Polisi ki nou pe drese i date plis ki 7an pase. E vreman i demann gete kwa ki ankor relevan ladan e

kwa ki pa pe adres sa bezwen pou sa group dimoun.

Size devan nou ki sa Polisi pe adrese i enklisivite dan domenn ledikasyon, ki mannyer pou ed sa zanfan pli byen entegre dan lekol normal, san ki i sibir okenn diskriminasyon pou son dezabilite e kot napa sa segregasyon. Mon'n konpran byen letan loter Mosyon in koze, me sa pa pou anpes nou regard sa size enklisivite lo e lot laspe.

Mr Speaker akoz i enportan pou nou konpran, ki pa akoz en zanfan i annan serten limitasyon oubyen i otreman kapab parey sa monn modern i apel li, ki sa zanfan pa kapab viv son lavi normal, al lekol normal parey nenport ki zanfan e pli tar antre dan en lemonn travay, ganny en saler parey nenport ki, form son fanmir e epanouir pou li *be what you want to be* parey mwan ek ou.

E an dizon sa Mr Speaker nou bezwen osi pran kont kalite lanvironnman ki ou'n ekspoz sa zanfan, oubyen sa dimoun avek dezabilite ladan. Ki mannyer nou amelyor anba nou enfrastriktir ki egziste pou fasilite zot mouvman e osi ranforsi sa ki deza egziste kot i nesese pou kapab ed sa dimoun pli byen mouvman, e

san ki i ganny dimal me kot i santi li an sekirite e alez pou li bouze.

Tel parey ki bann kalite *tiles* ki nou met ater dan batiman, pou li pa egzize si delo i tonm lo la. Kot en twalet ki nou enstale pou sa zanfan ek serten dezabilite kapab servi, oubyen en dimoun ki pe servi en *wheelchair* kapab ganny akse.

Mr Speaker nou pa kapab koz lo enklisivite san adres sa bann eleman enportan ki pou *allow free movement*. Zis masin en zanfan dan en *wheelchair* ek serten dezabilite fizik, kot nou dir *ok* anvoy li dan lekol normal, e sa zanfan ki *bright* les li entegre ansanm ek bann lezot.

Zis mazine ki mannyer li sa zanfan i pou ganny akse ek tou landrwa dan bann lekol sa osi ler nou pe reviz Polisi nou bezwen pran kont parske ozordi bokou lekol i annan letaz e li dan sa *wheelchair* i pa pou kapab sirkile.

Parske loportinite i la pou li sa zanfan be *what you want to be*, alor nou bezwen met tou fasilite a son dispozisyon pou ed li fer sa. Ozordi si en zanfan ek dezabilite i anvi vin en *MNA*, eski i annan sa posibilite ki pou ed li ankadre li pou li kapab vin en *MNA*?

Eski bann fasilite ki annan i dezirab e *friendly*, zis

koman isi kot sa Lasanble Mr Speaker zis peron, akse ek fasilite lo dezyenm *floor* pa fasil. Demen si en group zanfan avek dezabilite i oule vizit isi, vizit nou Lasanble, sa ki i kapab grenpe a ganny akse.

Me pour li sa enn dan *wheel chair* i pou bezwen reste, dan *lobby* laba, nou a dir pti *boy* reste dan *lobby* ou, get en kou dan Zarden *Commonwealth*. I pou napa akse pou li kapab mont anler. Akoz nou napa *ramp* e nou napa *lift*. Ou vwar Mr Speaker letan nou pe koz enklisivite, annou pa limit nou lekor zis lo ledikasyon. Annou get pli lwen ki sa, e annou eksplor osi tou lezot laspe.

Pran parey legzanp lopital, ou war i ankor annan fasilite ki pa fasil pou en dimoun ki dan en *wheelchair* akse. Zis get kot *Eye Clinic* i ete, koman en legzanp. Dan dezyenm letaz e ou sel fason ganny akse se peron e parfwa i fermal, e i fer lapenn pou vwar *porter* pe fer *wheelchair* mont peron.

Oubyen *carer* pe lager ek sa pasyan ki pe sey akse sa fasilite. En kote son lizye i bouse, tantin, tonton pe sey ale avek en baton. En baton pour li monte pti pa pti pa. Nou bezwen regard osi sa bann zafer Mr Speaker. Nou bezwen plis

fasilite parey *ramp*, *lift*, e kot i fodre met bann *paralel bar* pou fasilite mouvman bann dimoun otreman kapab e dimoun ki annan serten limitasyon.

Par kont Mr Speaker, letan nou pe koz lo enklisivite, annou get li lo en nivo pli larz. E regard lo bann lezot bezwen pou nou kapab fer lavi sa enn ki'n mal sanse e vwar li dan difikilte pou amelyor son mouvman, e adapte ek son difikilte.

Get osi sa laspe psikolojik osi e mantal kot li osi nou bezwen en pe ledikasyon. Akoz mon dir sa Mr Speaker? Ler nou pe anvoy sa zanfan ek serten problem dan en lekol normal, sa size *bullying* osi i kapab antre. Kot nou bezwen sansibiliz e edik lezot zanfan normal pou kree sa lanvironnman ki ideal pou sa zanfan, ki li osi i kapab ganny aksepte.

Parski moralman i kapab ganny afekte e psikolojikman si sa lanvironnman kot i ete pa favorab pour li santi li alez. Mr Speaker, parfwa lafason ki en dimoun pou get sa enn ek dezabilite, i fer li enkonfortab. E i annan kalite gete, ki fer ou malez. Konmdir granmoun lize i kapab zet ou ater. Fer ou dezoryante Mr Speaker.

Mon pe koz par leksperyans, kot dimoun i get ou, i gete, i get ou ziska ou lipye i tape, ou tonbe. I arive sa dan lavi Mr Speaker. E la i anmenn mwan lo en lot pwen, ki mannyer Polisi Enklisivite pou adres e ranforsi bezwen swen bann zanfan dan bann *daycare*.

Ere pour ki sa manman ki annan sa zanfan otreman kapab, li osi i kapab met son zanfan dan en *daycare* e al travay. Mr Speaker nou bezwen kontinyen ankouraz bann manman, ki dan bann sityasyon avek en zanfan dezabilite pou zot osi santi zot lib, pou kapab met zot zanfan dan en *daycare*, oubyen lenstitisyon *Petite Enfance* avek lespwar ki malgre son zanfan i annan serten dezabilite oubyen i retarde, i pe ganny sa swen ki i bezwen tout an sekirite e dan konfor.

Mr Speaker e la an vi ki sa semen lemonn pe selebre semenn *breastfeeding*, avek bi ankouraz e siport plis manman pou donn dile tete zot zanfan, omwen ziska 6mwan, e la sa laspe ledikasyon i antre.

Pou fer sa sansibilizasyon, mon pe mazin sa manman avek sa zanfan otreman kapab, kot li akoz sa dezabilite i pou benefisye plis si son manman i donn li dile tete pli lontan; akoz

sa pa pou zis *boost up* son *immunity*, me i po osi protez li kont lenfeksyon. Ki nou pe fer pi ankouraz sa manman pou kontinyen donn sa zanfan tete, malgre ki i bezwen al travay?

La i pou bezwen sa sipor ek sa landrwa travay pou li kapab fer sa, e se sa ki Minister Lasante pe *promote* dan sa semenn *Breastfeeding Week*, kot zot pe demann en sipor dan landrwa travay pour ki bann manman i ganny sa fleksibilite, pou kapab donn tete zot baba ziska omwen 6mwan. Kantmenm zot bezwen al travay.

A sa pwen mon ti a kontan di bann *staff* kot *Unit* Nitrisyon e bann fanm sarz kot Minister Lasante kouraz dan sa demars pou rod plis sipor ek bann landrwa travay, pou vin pli fleksib, pou promot donn tete bann omwen ziska 6mwan, malgre ki sa manman i bezwen retourn travay.

Mr Speaker e la i fer mwan mazin travayer ek *staff* kot Lekol Eksepsyonnel, ki pe *teach* bann zanfan avek *special need*. Zot sa bann travayer ki pe dil ek bann zanfan ki sa Polisi ki nou pe koz lo la pou amande, zot osi zot bezwen plis sipor pou zot kapab donn sa servis, akoz vremen i pa fasil.

E nou'n war letan *Caucus* Madanm ti al vizit kot Lekol Eksepsyonnel 2 semenn pase.

E osi kot Lekol Sourd kot nou'n konstate ki bann *staff* i bezwen ganny Polisi lankourazman, plis *incentive* e plis rekonesans, plis *incentives* e plis lankourazman dan sa travay nob ki zot pe fer; ki pa vremen fasil. E pour sa mon salye zot devouman. An dizon sa nou osi bezwen gete ki mannyer nou *empower* bann *daycare*, pou kapab *cater* pou bann pti zanfan ki annan serten dezabilite.

Petet letan nou revwar lamannman lo Lalwa *IECD* byento, nou a osi kapab revwar sa laspe. E sa i pou konpri *training* pou *special needs* boner, pou zot ganny tou bagaz neser pou zot *handle* bann pti zanfan avek dezabilite pli byen dan *daycare*, letan i ankor ptipti.

E Mr Speaker e la nou osi mazin bann *staff* ki ti kot *VTC*. Ler i reouver son laport petet revizyon sa Polisi a osi aport en benefis pou zot. E en keksoz ki manke kort *VTC* parey Onorab Zialor in dir se en *exit criteria*, parski i annan en kriter pou *admit* zanfan laba, me vi ki napa *exit criteria* zot vye laba, si zot pa ganny en loportinite pou sorti, pou al dan en lanplwa.

La i annan sa mankman pour ki Minister Lanplwa i travay pli pre ek sa sant vokasyonnel, pou war lekel bann zenn adilt ki kapab ganny plase dan lemond travay.

E an terminan Mr Speaker nou bezwen pa zis fer e demann revizyon lo Polisi - ki byen, me nou osi bezwen met lanfaz lo son lenplimantasyon pou benefis sa bann dimoun otreman kapab.

Akoz pa vo lapenn annan Polisi ki reste *dormant*. E dernyerman nou bezwen edik nou sosyete e osi landrwa travay pou aksepte tret en dimoun avek dezabilite avek plis respe, san diskriminasyon e donn li en sans pou epanouir dan son lavi.

Avek sa 2 mo Mr Speaker mon pou donn tou mon sipor sa Mosyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon aprezan apel Onorab John Hoareau pou son lentervansyon.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker mon le remerci loter Mosyon Onorab Kelly Samynadin ki'n re alim sa konversasyon lo size enklisivite.

Menm si i annan provizyon dan sa Polisi aktyel pou fer revizyon tou le 5an, mwan osi mon fermeman krwar ki problem se pa Polisi. Problem se lenplimantasyon. Nou le war plis aksyon Mr Speaker e loter Mosyon li menm in fer resorti poudir avek bann konsiltasyon ki'n in gannyen avek bann *head teachers*.

Ki dir poudir Polisi koman en framework ki i pou travay avek i pa move. Me se lenplimantasyon ki problem. Nou bezwen annan volonte pou kapab enplimant sa bann rekomandasyon ki pe ganny propoze dan sa Polisi ki aktyel.

E petet en revizyon en pe kosmetik ki kapab pran par, pran lefe pou get en serten laspe ti detay. Me selman koman en dokiman travay mon krwar se lenplimantasyon ki nou bezwen pe ranforsi nou zefor lo la.

Mr Speaker akoz mon pe dir sa? Akoz sa *Policy* i fer referans avek *EFA - Education for All*. Ki en prensip kardinal dan nou konstitisyon anba Lartik 33 ki plen de nou in site la, ki '*right for education to every citizen*.'

Mr Speaker, *Policy* i anliny avek bann *SDG goals*. Vedir *SDG goals* limero 4. Ki promot enklisivite e egalite dan

ledikasyon e promot osi *lifelong learning*.

Mr Speaker, ledikasyon formel ziska S5 ozordi nou pe realize ki i annan en serten mankman ladan. Yer nou'n koz bokou lo la. E ankor sa Polisi i fer referans avek bokou zanfan ki fini sirk ledikasyon san sorti avek en nivo ki rezonnab. Alor nou prensip debaz ki baze lo demokratiz ledikasyon, i bezwen ganny re get ankor.

Mr Speaker sa Polisi i rekonnet osi anba en *UN Convention of Rights of a Child 1989*, ki met lanfaz lo ledikasyon koman en preparasyon pou en zanfan viv en lavi aktiv, e vin en adilt ki responsab dan sosyete.

Ankor mon pe dir poudir sa Polisi i fer osi referans lo *UN Convention of Rights of Person with Disabilities 2009*. Ki demann en sanzman dan lapros e lafason ki ledikasyon i ganny delivre.

E sa dan li menm in enfliyans nou *Education Act*. Preske nou *Education Act* i koz lo plizyer Lartik, ki fer kler ki bann lekol i bezwen aksesib avek bann zanfan. Ki swa ou ras, ki swa ou *genre*, ki swa ou dezabilite. Oubyen sa ki nou apel ou *learning impairments*.

Mr Speaker en zanfan i touzour en zanfan. En zanfan i

reste en zanfan. I devret annan li en sans egal pou li grandi. E vin en adilt responsab e demen pran pozisyon dan sosyete. Menm si i annan dezabilite. Menm si i annan *impairment*.

Probableman, nou bezwen realistik ki i annan serten dezabilite ki sever. I annan serten dezabilite ki pa tro sever. Me tousala i ganny gete dapre *case-by-case basis*.

Mr Speaker sa Polisi i fer kler ki nou bezwen osi annan resours oubyen bann led, e lekipman pou siport bann zanfan avek dezabilite.

Lenfrastruktir e fasilite ek bann problem ki nou apel *curriculum*, I bezwen *upgrade* pou siport bann zanfan avek dezabilite. E ed zot pou devlop sa ki nou apel en lotonomi endividyel.

An tou leka parey mon'n dir. Si nou get li dan en fason en pe pli larz, ler nou pe met en zanfan ki annan dezabilite. Nou pe permet li epanouir, ganny serten ledikasyon, i pe ede osi avek sa ki nou'n apel nou *demographic dividend*. Nou popilasyon pe rann servis nou Leta li menm.

Vedir lakantite dimoun ki pe viv dan nou Leta, i pe kontribye pozitivman dan nou sosyete. E sa i redwir lakantite

dimoun ki nou bezwen enporte pou travay.

Mr Speaker, kote problemn i ete? Zanafan avek dezabilite i kapab parey mon'n dir ganny kategorize dan 2 group. Bann ki annan *severe disabilities*. E bann group ki *moderately disabled*.

Sa ki nou bezwen se provizyon spesyal an deor lekol pou bann ki *severely disabled*. Nou bezwen rekonnet zot bezwen.

Me osi pou bann ki pa *severely disabled*, nou devret kapab entegre zot dan lekol normal. Aparad ki bann dezabilite fizik. Nou rekonnet osi ki i bezwen, ki lekol i bezwen prepar li pou fer fas avek bann zanafan ki annan bann lezot kalite dezabilite.

Swa sosyal, ki baze apartenans sosyal. Oubyen bann fason emosyonnel ki zot in fer fas avek. Oubyen osi serten mantalite ki zot in devlope akoz sironstans kot zot pe reste.

Bann zanafan ki otizm par egzantp. Bann zanafan ki annan problemn agresiv. *Hyper active*, *poor self-esteem*, i bann rezilta bann keksoz sosyal e emosyonnel ki zot pas antraver. Alor mon rekomandasyon dan sa deba, se ki lekol i bezwen

annan en lapros *disabled friendly*.

Vedir nou bezwen war en pe plis lekol dan Sesel ki annan bann *ramps* pou bann dimoun ki servi *wheel chair* kapab servi bann fasilite dan lekol.

Petet o komanse, nou kapab fer li o nivo rezyonal. Parske ler nou get lakantite zanafan ki annan sa bann problemn. Petet nou ti kapab akomod li lo en nivo rezyonal. Annan en sak lekol dan rezyon ki kapab *disabled friendly*.

Me petet pli tar si la demann i monte, nou kapab fer li dan plis lekol. Bann *learning support aids* i bezwen ganny mete dan bann lekol. E bann lekipman ki pou ede pou fer sa bann zanafan epanouir, i bezwen ganny enstale.

Mr Speaker enn on bann rekomandasyon osi se ki Leta i rekonnet ki sa bann dimoun osi pou bezwen plis sipor mendev.

So dan en fason, mon pa pe dir en *carer as such*, me selman en dimoun ki siporte, i bezwen ganny peye pou kapab ed sa bann zanafan pou zot kapab aprann lekol koman en *support staff*.

Lekol parey nou dir i bezwen annan bann *differentiate learning approaches*, dan *main stream* ki

kapab *cater* dan en laklas pou diferan varye *ability*.

Nou bezwen osi rekonnèt demann pou bann *SEND teachers*. Ozordi nou pa pe koz lo zis *SEN* - vedir *special needs*.

Nou pe koz lo *special needs and disability as well*. So sa bann spesyalis, i bezwen spesyalize lo kote dezabilite. Bann program letid i bezwen pli targete. Fer *learning* vin *fun*. E fer learning osi kapab vin en keksoz ki zanfan i sitan entegre ladan - sitan noye dan sa laprantisaz. Ki zot pa war le sans pou zot *disturb*. Zot pa war le sans pou zot fer *misbehavior*.

Mr Speaker, en keksoz osi mon le ranforsi en lanfaz lo la, se deteksyon boner. *Early detection* depi *early childhood* nou bezwen annan bann sistenm, oubyen bann paramet bann fason ki bann *impairment*. Bann *learning impairment* i kapab ganny detekte.

E answit nou komans avek bann *early intervention*. Akoz byen souvan si nou atak en problem letan i komanse oubyen letan i dan sours, nou kapab remedye sa problem.

Mr Speaker, avek sa mon pou remersye ou. E mon pou ankouraz e demann tou dimoun pou zot vot an faver sa Mosyon.

Akoz i enn ki pe met sa size enklisivite lo latab ankor en kou. E permet nou pou nou eksplor en pe ki fason bann lenplimantasyon i kapab ganny fer.

Ki sa bann keksoz ki nou met li zoli dan Polisi. I pa zis reste lo *shelfe* ganny lapousyer, me i vin an aksyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab pou ou ladres. Mon ankor annan enn de Manm lo sa kote ki'n lev lanmen. Selman nou ti ava kontan balans en pe ladres lo 2 kote.

Alor mon ava apel an se moman Onorab Audrey Vidot, pou son lentervansyon.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab. Tou manm piblik ki a lekout.

En bonzour spesyal pou zabitan mon distrik Roche Caiman, e tou bann ansenyan e bann etidyan dan lekol ki baze dan mon distrik.

Mr Speaker, Gouvernman presedan in toultan reste angaze anver ledikasyon de kalite e iniversel. In met an plas e moderniz lenfrastruktir neser, e fer provizyon lantrennman pli avanse pou bann ansenyan a tou nivo. E

donk amelyor lanvironnman laprantisaz.

Sa Mosyon ki devan nou Lasanble ozordi i annan son merit. I montre ki loter Mosyon - Onorab Samynadin, i vwar ki i annan nesosite pou kontinyen vwar le meyer.

Pou annan bann lenstitisyon edikasyonnel, ki perform pli byen avek bann ansenyan pli efikas, pli efektiv. E garanti bezwen nou bann zanfan Seselwa. Pe enport zot abilite. E reste asire ki zot ganny ankadre pou vin bann bon sitwayen egzampler dan nou sosyete ozordi.

Dan prose revizyon Polisi Minister Ledikasyon parey loter Mosyon in koz lo la, i bezwen pe kontinyen amelyor standar edikasyonnel, akademik, teknik e vokasyonnel.

Minister Ledikasyon i bezwen pe anplifye travay ki nou bann profesyonnel ki'n kontribye pou plizyer lannen dan sa Minister.

Sa revizyon i bezwen enklisiv. Pou ki lekip ki pe travay dan revizyon i ganny valorize pou zot kontribisyon ki zot annan, pou anplifye travay ki'n deza etabli.

E ki nou asire ki ler bann profesyonnel i donn zot kontribisyon, zot ganny dir i en

travay lekip. Me non pa en sel endividi.

Mon le met lanfaz lo lanvironnman, laprantisaz pou enn ki sen e disiplinen pou etidyan, ansenyan osi byen ki paran. Akoz nou bann ansenyan -

MR SPEAKER

Onorab eskiz mwan en pti moman. Mon'n ganny enformen ki nou annan en problem en problem son. E ki nou *recording* pa pe ale lo SBC.

So pou fer ou *full justice* pou ou ladres, mon prefere adjourn la. E ler nou retournen ou kapab swa repran ou ladres oubyen rezim li. Fer li mannyer ou santi ou devret fer pou ou ganny konpran byen. *Ok?*

So nou ava *adjourn* la. Nou ava permet nou teknisyen sey rektifye sa problem. E nou ava repran travay 11er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon i sanble ki nou annord prezan. Onorab Vidot fotespere mon pa'n tro andomaz ou alokisyon. Ou kapab repran.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker, mon a zis repran vitman. Mr Speaker, Gouvernman presedan in

toultan reste angaze anver ledikasyon de kalite e iniversel. In met an plas lenfrastruktir neser. E fer provizyon lantrennman pli avanse pou bann ansenyan a tou nivo.

E donk pou amelyor lanvironnman laprantisaz dan nou ban lekol. E nou bann lezot lenstitisyon.

Sa Mosyon ki devan nou Lasanble ozordi i annan son merit. I montre ki loter Mosyon Onorab Samynadin i vwar ki i annan nesosite pou kontinyen vwar le meyer pou nou bann lenstitisyon edikasyonnel.

Ki i perform pli byen. E avek bann, pou ankouraz bann ansenyan pou vin pli efektiv e garanti bezwen tou nou bann zanfan Seselwa. Pe enport zot abilite. E asire ki zot ganny ankadre pou vin bann sitwayen egzempler pou nou pei.

Dan prose revizyon Polisi Minister Ledikasyon parey Mosyon pe demande, i bezwen pe kontinyen amelyor standar edikasyonnel, akademik, teknik e vokasyonnel.

Minister Ledikasyon i bezwen pe anplifye travay ki nou bann profesyonnel ki'n kontinyen a plizyer lannen donn Minister Ledikasyon.

Sa revizyon i bezwen enklisiv. Pou ki lekip ki pou fer sa travay i ganny valorize. E ki

zot ganny rekonnèt koman en lekip. E non pa en travay en sel endividi.

Mon le met lanfaz lo lanvironnman, laprantisaz pou enn ki sen e disiplinen pou etidyan, ansenyan enkli paran. Akoz nou bann ansenyan i bezwen pe asire ki ler zot pe vin donn laprantisaz nou bann zanfan, zot bezwen pe fer li san okenn lafreyer.

Pou ki nou bann paran, nou bann zanfan pa santi zot okenn ditor dan lanvironnman, lantouraz lekol.

Nou konnen ozordi nou'n vwar plizyer repriz bann sityasyon ki eleve dan lekol. E sa i kre en lenpak lo lanvironnman laprantisaz kot nou bann zanfan e nou bann ansenyan pe pratik zot profesyon.

Sa osi i aplik pou nou bann zanfan, paran ki frekant dan bann lekol parey mon'n dir. Akoz i enportan ki nou gard sa lanvironnman pou ki i ankouraz laprantisaz, devlopman, konpetans, lakizisyon bann *skills* e devlopman nou konpetans sosyal i bouz lo en pli o nivo.

Mr Speaker, wi nou bezwen kontinyen - pe kontinyen fer tou posib pou ki person pa devret fini lekol san

kapab aprann lir, ekrir, e menm konte.

Ensi ki bann bon savwar viv ki nou pe anvri nou bann zenn, nou bann etidyan i prepar zot, pou zot antre dan lemonn travay dan sosyete.

Nou bann zanfan avek bann edikasyonnel spesyal, ava ganny loportinite adekwat pou attend en nivo lekritir, lektir e konte satisfezan.

Ensi ki zot osi nou kapab prepar zot nou bann zanfan avek bann abilite spesyal, pou zot osi kapab vin bann bon sitwayen. E osi prepar zot pou zot antre dan sosyete.

Mr Speaker, Minister i bezwen anplifye lo baz ki'n ganny etablir par Gouvernman presedan, pou ki zot montre aksyon parey mon koleg Onorab Hoareau in fer resorti pli boner.

Wi, aksyon. Aksyon pou nou vwar vreman montre bann nouvo fason, fason fer ki Gouvernman aktyel i koz lo la.

Montre kwa ki pe ganny fer pli meyer pou adres bann problem bann sityasyon ozordi. E sa i bezwen dan tou nivo nou bann lekol avek zanfan ki pe viv avek en dezabilite. Nou bann lekol primer, lekol segonder, pos-segonder.

E menm nou bezwen asir osi lo baz liniversite. E la nou koz lo enklisivite i bezwen pe tous lo langaz. E nou konnen in osi bann defi ki nou rankontre dan bann lekol, se letan nou annan bann ansenyan etranze. Bann langaz, zot fason koze. Nou bezwen asire ki zot kapab adapte avek pou zot pratik.

Zot profesyon pou ki nou bann zanfan i konpran. I kler, i en langaz ki kler. Ki zot fasil pou zot kapab pe aprann pli vit e kapab bouz pli devan dan zot laprantisaz. I bezwen annan resours ki ganny mete pou ki lekol i ganny sifizan zouti pou zot kapab travay.

Nou'n toultan nou pe tann nou bann *Management Lekol* kot zot pe demann Minister a plizyer repriz tou le lannen.

Nou ankor pe tann bann *Management* pe dir ki zot annan serten zouti travay e lekipman ki annan sa mankman dan lekol pou fasilite zot prose laprantisaz, pou zot kapab delivre dan lekol.

E nou pe regard, nou bezwen regard dan lenplimantasyon *Scheme* ki kapab kre plis loportinite pou ansenyan.

Nou pe demann ansenyan pou delivre. Si zot mank zouti petet i bezwen annan en *Scheme* osi ki kapab kre sa

loportinite pou sa ansenyan kapab ganny akse avek serten lekipman.

Petet bann lekipman elektronik. Ki zot kapab swa zot pey par morso. Oubyen avek en pri ki rezonnab ki permet zot avek zot mwayen ki zot resevwar. Pou ki zot kapab osi pli byen fasilite zot program travay ki zot annan dan lekòl.

Nou bezwen sipò nou bann ansenyan avek bann lantrennman. Espesyalman la mon pou tous lo lekòl pou nou bann zanfan kot Lekòl Eksepsyonnel ki baze dan Distrik Roche Caiman.

Sa bann ansenyan in la pou plizyè lannen wi. Zot in ganny serten *training*. Me nou bezwen vwar de kalite *training* ki nou pe anvoy zot osi.

Anvoy zot *training* ki zot pe vwar poudir i annan en rannman. Zot pe ganny zot en *recognition*, en sètifika ki parey zot kapab resevwar, valoriz zot letan sakrifis ki zot fer pou zot fer zot bann kour.

E osi byen i vin avek en reminerasyon finansyel, ki donn zot sa motivasyon pou kontinyen e ankouraz bann lezot ansenyan, pou osi angaze dan bann laprantisaz pou ed bann zanfan avek bann abilite spesyal.

Pou ki zot osi zot pa war zot pe ganny kit deryer. Zot ganny loportinite pou zot avanse. E mon dir ki nou bann zanfan avek bann abilite spesyal i bezwen vwar kontinyite dan zot devlopman, dan sa prose laprantisaz.

Plizyè lenfrastriktir in deza ganny met an plas. Menm si nou ganny dir poudir in annan serten defayans dan Minister Ledikasyon. Me Minister Ledikasyon in ganny etabli pou plizyè lannen. In ganny tou zot bann lamazòrite bann lenfrastriktir. Zot in ganny bokou lekipman. Zot in ganny sipò bann training pou nou bann ansenyan.

Me sa i pa fini la. i annan kontinyite. E i bezwen asire ki Polisi ki egziste i ankadre, pou ki sa bann ansenyan i kontinyelman ganny bann bezwen nesèser, pou zot kapab fasilite program laprantisaz a tou nivo.

San kit okenn zanfan Sesel, pe enpòrt son nivo akademik, abilite fizik ou mantal. Me i ganny sa sans devlopman pou ki li osi i kapab akonpli son rev. E vin sa ki i ti ava swete anvini dan sa Sesel ki nou pe viv dan ozordi.

Mr Speaker, avan konklir mon le ranfòrsi lo komantr ki'n ganny fer par serten entèvenan

avan mwan. Kot in koz lo defayans. Wi defayans i pou toulta la, i pou egziste. Me nou, nou bezwen fer tou posib pou omwen met fason ki mannyer nou kapab donn bann nouvo nide inovativ, pou ki nou ede e kontribye.

E Gouvernman ozordi i annan sa manda pou li pran seksyon pou li delivre lo bezwen ozordi. E si nou pou konplent depi 2020 ziska ozordi, nou pa montre poudir be wi zot la dan Gouvernman, zot pe travay, zot ki annan pouvwar pou fer sa diferans.

Zot in ganny elekte pou fer sa, be annou aret konplent kan zot dan Egzekitiv. Zot dan Gouvernman me plito montre kwa ki vreman zot ti promet ek Seselwa, pou fer sa diferans pou le meyer.

Le meyer pou adres bann konsern, bann bezwen ozordi pou ki keksoz nou war vreman poudir keksoz pe amelyore. E non nou pa zis kontinyelman dir poudir naryen pa pe ganny fer.

Me zot kontinyen kritik poudir napa, keksoz pa bon. Be zot bezwen montre kwa ki zot pe fer pou aret annan sa bann kritik.

Alors mwan mon pou aport mon sipor an traver Mosyon Onorab Samynadin.

Akoz mon santi parey mon'n dir o komansman. I annan son merit wi, nou bezwen ranforsi lo Polisi aktyel. Me parey in ganny dir nou pa zet sa ki deza la ki bon.

Nou bezwen kontinyen promot sa ki bon. E fer le meyer - aköz a lafen dizour mon pa krwar poudir tou sa bann lakonplisman ki Ledikasyon in fer, ozordi nou ti pou napa sa kantite Manm Onorab ki'n akonpli sitan bokou dan zot lavi karyer.

E menm lo lezot pozisyon deor nou Lasanble. So i annan keksoz pozitiv ki'n ganny fer dan ledikasyon.

Me i annan ankor bokou lespas pou amelyorasyon. E pou asire ki sa laprantisaz i annan sa, i ganny touse dan tou laspe, pou ki tou dimoun i vwar poudir i annan keksoz ki pe amelyore lo nou nivo sistenm ledikasyon Sesel.

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava donn laparol Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker lo sa Mosyon sa Lasanble pe demann Minister Ledikasyon pou reviz son Polisi konsernan enklisivite avek bi garanti

bezwen tou zanfan Seselwa, pe enport zot abilite e asir zot ganny ankadre.

Mr Speaker konpany eleksyon zeneral Oktob 2020, LDS slogan Sesel pou tou son zanfan. Mon oule met lo rikord ki Prezidan Larepublik i ankor sener ek sa langazman.

Dan sa konteks koriz serten nivo lenzistis kot i konsern loportinite egal dan laprantisaz. Ki mon pe sipor Mosyon ki pe demann Gouvernman pou revwar Polisi konsernan enklisivite, avek bi garanti bezwen tou zanfan. Pe enport zot abilite pou asire ki zot ganny ankadre.

Mr Speaker, ankor enn fwa mon remerci nou Bondye. Nou Bondye Tou Pwisan, pou son lagras e faver lo, Sesel pou Setyenm Lasanble ki pe sey son mye pou reprezant sa pep Seselwa atraver bann size e konsern. Amelyorasyon dan lavi Seselwa pou vin pli enkliziv.

Mon remerci li pou sa linite parmi pep e sa stabilite pandan sa bann moman difisil ranpli ek defi.

Remerci li osi pou gidans e faver anver nou bann Dirizan pou kontinyen et brav. Pou azir ek lasazes e pridans dan demars pou refer lekonomi Sesel. E mentenir sa zefor pou kre sa lanvironnman ki Sesel i

reste pou tou zanfan. E pli enkliziv Mr Speaker.

Okenn zanfan pa demande pou ne. Okenn zanfan pa demann sityasyon dezabilite fizik. Zot ne atraver planifikasyon ouswa manm planifikasyon zonn ek fanm.

Paran, sosyete e Leta i annan serten nivo devwar ver asir zot devlopman entegral. E dan en kondisyon enkliziv pou zot epanouisman.

Paran ou premye lye bezwen azir pou komansman sa savwar viv, e savwar fer an preparasyon pou sa letap laprantisaz akademik parmi lezot.

Lartik 33 konstitisyon i dir Leta i rekonnet drwa tou sitwayen pou ledikasyon. Mr Speaker lo merit sa Mosyon nou pa pou kapab diskite sa Mosyon an deor konteks Lartik 33 e Lartik 36, ki koz lo drwa bann sitwayen aze. E bann zanfan ki annan dezabilite.

Mr Speaker, konsernan bann drwa dan *Charte* Drwa Imen nou Konstitisyon i fer mwan kestonn sa eleman *fairness* e lazistis evoke anba Lartik 27.

Ki dir ki tou dimoun i annan dwa egal proteksyon anba Lalwa. Enkli rezouisman bann drwa e laliberte anba Konstitisyon.

Mr Speaker, la mon bezwen met lanfaz ki enklisivite pa vedir '*a one-size-fits-all approach*' Mr Speaker. Ki la pratik i le ka pou bokou letan. Menm si nou'n konpran ki i pa devret.

Par egzanp zanfana ek dezabilite menm si zot ganny akse ek *mainstream system* Ledikasyon ek en preteks enkliziv, lanvironnman e kondisyon pa neserman tenir kont zot bezwen spesifik a tou pri.

Menm parey dan *mainstream* sistenm ledikasyon ozordi pou bezwen annan zot stil laprantisaz ganny kondire.

Sistenm pou bezwen pou bezwen kapab idantifye e anmas lenformasyon lentelizans pou kre sa kondisyon. E lanvironnman pou permet bann diferan abilite, lespas pou devlope.

Kad legal bezwen proaktiv e prevantif, me pa selman *curative* Mr Speaker. I tre enportan ki tou Lazans konsernen zot travay ansanm pou en model pli konpreansiv posibil, ek sa lanplur ki enkliziv posibil pou serten degre lazistis dan enklisivite.

Sistenm i bezwen alert pou idantifye problem pou dil avek pli boner posibil. Si non zanfana pou reste sa viktim dan

silans e envizib ek defayans dan konprezon lespri enklisivite.

Mr Speaker, sipor fanmir, sipor pou fanmir an detres i limite ouswa eparpiye. I annan bokou fanmir ki *dysfunctional*. E se zanfana ki sibir le konsekans.

Mr Speaker swivan kekyon ki mon demann Minisyer, lo ki zefor an plis Minister pe fer pou amelyor rezilta lekol primer e segonder. Mon'nekout Minis ek latansyon ek son plan. In dir ki zot annan en Komite *Attainment* ki pou vizit bann lekol pou sivre progre akademik bann zanfana, parmi lezot size *curriculum*.

La mon demande ki sa Minister i furni Lasanble ek referans travay sa komite, pou Lasanble azour ek travay enportan ki neser ki Minister i fer. Pou sivre e evalye progre ver zwenn bann target skoler ou pwennvi akademik.

I mon swe ki zot in ekout deklarasyon Prezidan pandan son vizit lekol Plaisance, kot in dir ki okenn zanfana pa bezwen ganny kit deryer baze lo zot abilite diferan.

Sa Komite *Attainment* pou bezwen asire ki sa enklisivite, pou asir ki tou bann bezwen spesifik bann diferan group zanfana mwen fortinen.

Ouswa otreman kapab, en zefor i ganny fer pou amenn en balans lazistis e progresif pou koriz lenzistis ki tro bokou letan, sosyete in ekskli zot dan sa devlopman entegral.

Mr Speaker mon pe sivre de pros progre sa 2 lekol La Misère avek Grand Anse. Mon konsernen.

Mon'n ganny sans enterakte ek led administrasyon. Zot konpran problemm. Zot konsyan ki fodre fer.

Me bout ki bezwen ganny revwar, se stratezi pou amelyor performans ansenyan e zanfann ver zwenn target.

Sepandan i mank serten degre fransiz dan pas lenformasyon presi. Sa volonte pou adres problemm direk pou plizyer rezon. Tel parey eski Minister pe lir byen rapor sorti kot lekol dan distrik. E pou travay ek lekol pou adres serten problemm atan.

Eski bann ansenyan zot tou pe fer zot mye, pou zwenn target laprantisaz ouswa pe ansennyen ki ou a fer?

Menm ki mon'n dir sa, mon rekonnèt ki en mazorite ansenyan pe fer zot mye. E ki Minister i bezwen osi ed zot pou atenn nivo dezirab.

En ka ki von dan mon lespri la an se moman, se ka

bann zanfann Vilaz Prezidan kot serten zanfann zot annan bann bezwen spesyal.

Ki pa neserman pe ganny donnen serten latansyon spesifik, pou prepar zot pou the *mainstream* system laprantisaz Mr Speaker.

Eski tou zanfann a en serten laz zot anvi reste dan *mainstream*? Ouswa zot bezwen ganny gide dan en lot direksyon pou devlope dan konteks zot bezwen spesifik?

Mon ankouraze NCC in komans serten demars dan sa direksyon. E dan sa partenarya sektor prive e piblik bezwen kre sa lespas pou ankadre zot.

Sa Komite *Attainment* pou bezwen ekout konsey lekol. Komite Paran/Ansenyan Mr Speaker in ler in ler pou nou aret koz zis lo problemm. Annou fer tou pou elimin e kontrol problemm. Wi mon siport egalite dan loportinite. Mon siport donn tou zanfann menm sans.

Sepandan nou bezwen realis dan lapratik, pou sosyete pa osi anpes sa ki anvi aprann pa ganny anpese par serten zanfann ki petet zot bezwen serten latansyon pli spesyal e spesifik.

I mon swe ki sa Komite *Attainment* ki Minis in dir yer, i ava pran sa ek en lespri ouver pou aplike kot i fodre. Mon osi

siport sa lespri en Lekol Ekselans ki mon krwar pou motiv zanfan pou elev nivo dan tou lekol ver standar pli o.

Mon siport Gouvernman pou elev standar dan pei ki'n ganny neglize ek en latitud lese fer.

Sanzman Gouvernman in kre loportinite ki pep Seselwa bezwen sezi akote Gouvernman pou vin pli responsab. E vin relevan e enklisiv.

Sa ekselan lo nivo, pa pou depan zis lo Gouvernman. Me lo tou zanfan Seselwa. Lo sa not mon pa pou mank sa lokazyon pou felisit Mrs Rachel Sanmdi.

E Tannie Sanmdi son fir ki aveg. E ki determinen pou aprann. Ki pa pe les son dezabilite vin e barye ant son determinasyon e son lanvi pou en zour vin en ansenyan *Braille*.

I ti sok nou tou par son konpetans e determinasyon isi dan son Lasanble. Mon demann Lotorite konsernen pou siport li pou, zwenn son target e son rev.

Sa Mosyon i pou Tannie e lezot. I entansifye e lev lespwar pou tou bann ki dan sa group.

Mr Speaker, avan konklir mon anvi refer ek serten paragraf misyon *statement* nou bann dirizan ki tonm anliny ek son Mosyon ki pe demande ki polisi enklisivite i ganny revwar.

Mon site “Nou anvi donn sak sitwayen sa garanti ki zot annan en plas e par dan sa pei. i pou zot pou konstri. E pou zot benefis sa ki kapab ofer. Nou pou komans lo en nouvo paz e respe pou Lalwa pou bann lenstitisyon demokratik ki nou'n travay for pou etabli, avek en komitman pou lazistis e *fairness*. Nou pou gard sa ki byen. e sofgard ou dwa benefis.”

Mon mesaz alor Mr Speaker se ki Gouvernman i reste angaze ek son bann komitman pou koriz bann lenzistis.

E enn parmi se size ki sa Mosyon pe refer avek, ki se revizyon polisi lo enklisivite dan sistenm ledikasyon. Mon rekomandasyon alor lo sa Mosyon Mr Speaker, se ki koman Manm Lasanble nou redouble nou zefor, pou asire ki Gouvernman atraver zot diferan Lazans, zot delivre, E ki nou ankouraz kominote e bann sosyete sivil pou kontinyen reste angaze dan en fason enkliziv, pou amelyor e koriz serten sa bann lenzistis. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava pas laparol Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab. Mon oule dir mersi Onorab Samynadin pou anmenn en Mosyon vreman pertinan - en Mosyon ki pe sey adres en defi ki sistenm ledikasyon ozordi in erite e i bezwen rod bann mwayen pou kapab adrese.

Wi, i pou annan kritik dan en fason konstriktiv ki pou ganny fer, serten pou met li koman bann konplent. Me si nou pa soumet nou bann konsern, zanmen nou pou kapab adres bann defi ki egziste e ki pe persiste. Lemonn la fason ki i pe evolye pli ale i annan en ta konversasyon lo enklisivite, pou kapab garanti ki i annan en nivo tolerans. Tolerans dan sosyete ki nou pe viv ladan ozordi.

E ler nou pe fer referans avek enklisivite, enklisivite osi dan nou bann laklas, pou asire ki lo kote laprantisaz tou bann zanfan pe enport zot ras, zot *background* sosyal ouswa kiltirel, ouswa zot abilite, i ganny sa latansyon nesese.

Ler mon pe koz lo enklizyon mon pou osi partaz mon leksperyans personnel. Ler nou koz lo enklizyon parey mon ti'n dir pli boner lo kote ras, mon krwar fodre ki nou bezwen osi kapab garanti ki lo kote

laprantisaz, ki bann zelev i ganny enformen atraver bann size li menm, tel ki *PSE* par egzanz - poudir ki i toutafe normal ki ou pa neserman ki ou bezwen parey en lot, ki ou kapab annan en aksan ki diferan ouswa ou *background* kiltirel osi i kapab diferan.

E pli boner osi mon koleg Onorab Labonte ti'n tous lo en size ki ase sansib e byensir pa tou ki pou dakor lo sa ki li in fer resorti. Me i en pwen kot in fer referans avek oryantasyon sa zanfan, kot li menm li sa zanfan pe trouv li en pe difisil pou kapab idantifye ki bor i sitye e lo sa baz i ganny *bully*.

E *bullying* ozordi i vin lo mankman konesans ouswa lakseptans ki devret annan dan sosyete ki nou pe viv ladan ozordi. E se la kot en size tel ki *PSE* i kapab promouvwar sa nide enklisivite.

Ler nou pe fer referans avek abilite, non, selman nou pe koz lo bann aktivite lo en laspe fizik, nou osi pe koz lo laspe mantal, mon krwar parey Onorab Hoareau in fer resorti *there needs to be early diagnosis*.

Me isi Sesel nou napa sa kapasite pou kapab garanti ki *there is early diagnosis*. Lo kote ledikasyon nou konnen ki poudir i annan apepre 5

psikolog, me selman kwa ki sa 5 psikolog pe vremen fer, pou kapab regard sa Polisi pou regarde si sa Polisi pe ganny met an mars.

E ler nou pe dir Polisi i en Polisi ki pe adres sa *size inclusive education* me i pa pe ganny met an mars. E avek en Polisi byensir i annan en laspe en konponan bidzeter osi ki vin avek, pou nou kapab fer marse sa Polisi nou bezwen kapab annan resours imen ki lo en nivo konpetans pou kapab adres bann defayans e ki egziste dan nou pei ozordi atraver nou sistenm ledikasyon.

Si Gouvernman i kapab anmenn apepre en trantenn Tannzanyen pou kapab travay avek Departman Prizon, mon pa war okenn rezon akoz nou pa pou kapab angaz nou. Parey Onorab Labrosse ti'n anmenn en kestyon lo bann Lakor Bilateral, pou nou leksplwa potansyel, pou nou kapab anmenn bann dimoun ki annan sa lekspertiz neseler.

Akoz si nou pe koz lo donn en ansennyan bann zouti neseler pou kapab adres bann defi ki la, byensir nou kapab fer sa travay osi akote. Me si nou pe zis travay lo sa baz nou pa pou kapab zanmen *attend* sa

lobzektif dan en dele letan ki ase rezonnab.

It is a step by step process pou nou kapab garanti ki tou bann lekol atraver pei, i pou kapab swiv sa model ki Plaisance avek lekol Pointe Larue in nobou etabli.

Ler nou pe koz *ADHD* par lenstans, *ADHD - Attention Deficiency Hypersensitivity Disorder*, i kapab ganny trete avek medikaman. Be si sa zanfan zanmen in ganny *diagnose*, in zis ganny kategorize poudir i mwan kapab i ganny kalifye dan en *set*, kot zot dir *set4*, *set 5* apre i ganny oubliye. Zanmen eski i ganny sa latansyon neseler.

Be lekel sa dimoun ki pou vin fer sa swivi pou regarde si i annan kek led ki sa zanfan i pou bezwen? I annan zanfan osi ki mon konnen personnelman ki annan en kondisyon ki apel *dysgraphia*, kot sa paran li menm in bezwen kapab pran sa responsabilite mon salye li. Akoz i pa pe kapab ekri, i pe ganny difikilte ekri.

Me selman ler ou pe regard tou sa bann lenformasyon ki i kapab asimile, e ler ou'n met en papye legzanmen devan li atraver son labous menm i kapab dir tou. Alors e ki nou pa'n devret pe regarde ler nou pe bouz ver en

lemonn *digital*, kot en zanfan i kapab en pti, son larepons atraver en legzanmen? Nou devret kapab bouz ver sa direksyon.

Ler nou pe koz *dyslexia* par lenstans. Dyslexia konparezon avek *ADHD* ki pa pou kapab ganny trete avek medikaman ou bezwen kapab asire ki i annan terapi, spesifik.

Be konbyen ansennyan ki konnen ki savedir *dyslexia*? Pa bokou. E ler nou pe koz lo *dyslexia*, i annan zanfan ki ganny difikilte lir, apard ekrir e menm prononsyasyon. e si nou pe fer referans avek *dyslexia* mon pa war okenn rezon si nou pe koz lo parey ler nou ti pe koz lo en *App, myON* mon pa war akoz *there can't be audio books*.

Akoz i annan zanfan *you can put a book before then they'll read only one page and then he'll close it* me selman *audio visual books* i pou ede avek bann manrmay ki otreman kapab.

E alors mon krwar ki lo kote lenfrastriktir osi plizyer Onorab in tous lo la.

Annefe Onorab Zialor se li menm i ti'n amenn lamannman pou asire ki i annan akse menm pou bann dimoun ki otreman kapab.

E ler i annan konstrikasyon par egzanp lekol La Rosière i

enportan pou nou kapab enkorpor tou bann bezwen bann dimoun ki otreman kapab.

E nou pou bezwen osi regarde lo kote Lazans Lenfrastriktir pou Sesel, pou regarde lo en baz global konbyen eski pou kout pei pou nou kapab *attend* sa lobzektif. Si nou pe koz lo *ramp*, lo isi, lo laba, *there is a cost associated with it*.

E si Departman Ledikasyon i serye - si nou oule vremen met sa Polisi an mars, mon konnen i pou annan en revi lo sa Polisi. Be dapre mwan baze lo sa ki mon'n lir lo sa Polisi la dan sa revi, sel keksoz ki bezwen ganny dir se *put the policy into action*, setou. Sa ki mwan mon santi vizavi sa Polisi li menm li.

Alors *with regards to a Policy there is a cost associated with it* e si nou serye ver ledikasyon enklisiv, fodre ki nou kapab dir ki nou pe met en sonm atase avek, pou kapab adres bezwen tou zanfan, *it is absolutely alright for you to be different and* sa Gouvernman ki la i pou valoriz zot. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun a lekout. Mr Speaker Mosyon ki devan nou pe koz lo adres, revwar sa Polisi kot i konsern enklisivite dan nou sistenm skoler.

E Mr Speaker mon krwar i enportan pou nou konnen en pti pe kot nou sorti e kot nou'n arive pou ou kapab ozordi annan en Polisi ki regard bann diferan laspe enportan, e li menm i pa sa bann *areas* ki pe ganny touse dan Polisi i pa sorti dan lezer ki zis in tonbe. Me in dekoul dan bann diferan evantyalite pou kapab anmenn ledikasyon global e iniversel dan bann diferan pei sirtou nou annan pei ki form par Nasyon-z-ini.

E letan mon pe koz Nasyon-z-ini Mr Speaker, zot in tenm sa enklisivite koman sa pratik ouswa lankadremman Polisi, ki promouvwar egalite dan akse ek loportinite e resours, pou bann endividi dezavantaze, baze lo zot kondisyon ou sironstans zot lavi, tel ki bann *challenges* fizik, mantal ouswa bann lezot sironstans ki zot in pas atraver dan lavi.

E Mr Speaker Sesel li menm li vi ki nou ti zwenn

lorganizasyon *UNESCO* nou ti war li nesese anliny avek bann *challenges* difikilte a sa bann letan lepase. Kot ledikasyon li menm li ti annan plizyer nivo defayans kot i konsern akse li menm, menm pou bann dimoun ordiner difikilte.

E nou ti war poudir i ti pli difisil osi pou bann ki annan bann pti *challenge* pou zot osi kapab akse avek sistenm skoler e ganny en ledikasyon iniversel parey ti pe predir.

E ladan Mr Speaker anba *UNESCO* i annan en biro ki nou apel sa *International Bureau of Education* ki li i ti pe ganny gide pou li kapab atraver son bann Manm Pei ki afilye pou drafte bann Polisi, bann *framework* ki kapab ganny desiminen atraver son bann Manm, pour ki sa *challenge* ki zot ti pe fer fas avek baze lo enklisivite i kapab ganny met dan en *policy framework*.

Ki kapab ganny swiv e met a lalert e osi met li an pratik pou kapab *bridge* en pe sa *gap*, e elimin mon kapab dir dan serten sans en kalite form diskriminasyon ki ti pe arive dan nou sistenm skoler dan ledikasyon, baze lo bann febles ki sa bann endividi ti pe tonm ladan.

E i fer referans osi avek bann diferan form enklizyon ki

i ti pe fer fas avek. Tel ki bann enklizyon ki'n site ladan e ki ozordi Polisi pe adrese sa i; enklizyon pou ou kapab akse avek sa ki mon'n dir ledikasyon. Akoz sa endividi ki swa i annan serten defayans avek son bann *life basic needs*;- i kapab *clothing*, i kapab lasante, i kapab *housing* tousala in site koman bann pwen ki'n kapab koz serten leksklizyon.

Lot form enklizyon ki zot in site ki zot in touse, sete enklizyon pou antre dan en lekol ouswa swiv en program akoz ou annan serten inabilite finansyel pou kapab pey swa en *entrance fee*, ouswa en *tuition fee* ouswa kantmenm en *exam fee*.

Bann lezot form enklizyon se bann partisipasyon kontinyel, pou sa bann endividi dan bann program ledikasyon kot zot bezwen annan en konsistans dan zot program pou zot kapab reisir sirmonte. E la nou'n war poudir i annan bann pei pa neserman Sesel, kot kontinite dan ledikasyon pa'n kapab *achieve*, akoz premyerman petet zot zistans kot zot in kapab ale pou akse en sistenm skoler.

Nou koz lo zot abilite fizik, i annan ki pa pe neserman, i bezwen annan *special purpose vehicle* pou li kapab ariv dan

son destinasyon. Ouswa menm ler ou ariv dan ou destinasyon, pou ou kapab pas en lazournen ouswa serten erdtan dan sa lenstitisyon ti vin en kontrent zot baze lo zot bann dezabilite.

Ouswa i annan maladi, ouswa bann *injuries* ki ganny *sustain*. E lot form enklizyon ki ganny site se pou ou kapab ganny akse avek *meaningful learning*. Ou kapab ganny akse ek ledikasyon, me eski ou pe ganny sa *meaningful learning* e sa i baze lo bann proze lankadrem dan sistenm skoler li menm.

Eski i pe *meet* demann sa endividi, ouswa eski parey i annan Onorab ki'n koze oparavan, avan mwan in site ki nou pa kapab adopte en *one-size-fits-all approach*. E sa ti pe ganny fer e bann preferans ouswa latansyon pa pe ganny donnen avek bann ki tonm dan sa ka.

So Mr Speaker, nou Sesel mon krwar nou'n fer en kantite pa devan pou nou ariv kot nou ete kot i konsern eksklizivite. Nou problem mon kapab dir se pou met bann lankadrem ek lenfrastruktir neser. E osi annou pa bliy laspe resours imen.

Mon pou komans avek Resours Imen Mr Speaker, akoz ker nou fer bann anba laz e

souvandfwa al lo televizyon in annan bann program, kot nou tous nou bann etidyan depi nivo lakres an montan nou war poudir bokou zot in annan serten dezabilite ki swa bann ki tonm parey dan otizm.

Nou annan bann *down syndrome*, nou annan bann ki annan bann *physical impairment*, i annan ki pa tande, i annan ki pa trouve, i annan ki annan problemm avek konsantrasyon e osi i annan ki'n ganny serten problemm baze lo serten maladi ki zot in erite.

E baze lo sa, zefor in ganny et pou kapab akomod zot dan en sistenm skoler. Me defi in touzour la akoz lo en lot nivo premyerman, se ki nou'n napa ouswa nou pa'n *train* ase ansennyan ki pou kapab ankadre sa bann *special needs*, ki zot pou vwar dan laprantisaz sa bann ki tonm dan sa eksklizivite.

E sa pou nou i koz serten febles pou kapab donn latansyon sa pti group, pou zot kapab bouze e aprann. Mon dir sa akoz mon'n koz ek enn bann *teachers* Mr Speaker ki fer mansyon ki travay dan sa kondisyon e dan sa *setting*, i pa en travay ki fasil, akoz ou bezwen donn en kantite ou

letan, kantite lenerzi en kantite repetisyon ou bezwen pe fer.

E i pa parey ou konpar en *normal teachers* ki li i pe pran en group laklas ki mon kapab dir i normal ant bomaten 8er ziska 2er edmi, kot tou keksoz i pou *flow* dan en fason.

Me avek sa group etidyan, i annan pa mal bann defi ki dir e *challenging* - menm pou li menm koman en imen, i annan en lenpozman mon kapab dir, emosyonnel e enpozman osi kot i bezwen war li pe anmenn en nivo *burden* mon kapab dir, kot sa i bezwen pe konstaman toulezour.

E sa nou pa kapab tret sa bann kalite *teachers* ki'n ganny *train*, ouswa ki pou ganny *train* dan menm fason e dan menm reminerasyon. Akoz sa travay i pa en travay ki fasil.

Lot eleman ki mon krwar nou bezwen touse se lenfrastruktir nesese. Tou lekol nou pou antre dan en laklas, nou pou war sez, latab., tablo devan. Me nou pa pe vwar parey ozordi dan *policy planning* ler nou'n moderniz li, ki fer referans ki, tou bann nouvo *building* ou bezwen met akse annan *ramp* annan en sistenm *lift*, pou bann ki annan bann *physical impairment* kapab ganny akse.

Me dan bann lekol normal i manke serten sa bann eleman. E mon war serten bann travay pe ganny fer ozordi me selman nou bezwen al pli lwen, akoz ozordi ledikasyon i pa zis baze asize lo en sez ek en latab.

Be ou bezwen annan bann osi bann zouti, ki pou kapab ed sa bann zanfan e in ganny mansyonnen lo lavansman teknolozi, bann ki pa tande ou bezwen annan bann *hearing aids*, ou bezwen annan sa *visual aids* osi ki kapab met sa lanfaz.

Me tousala i annan en konponan resours ki atas avek. E la mwan mon *challenge* Minister Ledikasyon pou vwar dan zot Bidze ki pou vini, bann konponan ki adres sa bann size pou sa bann zanfan partikilye.

I byen nou bann donater i byen nou annan dimoun ki vini ki *sponsor*, me selman legzanp i komans kot nou apre lot zot pou swiv li. E nou pe war sa ozordi sa bann fri ki pe vini.

Lot size ki mon krwar i enportan, se ler nou pe *train teachers* osi ouswa nou pe rod lankadremman bann *teachers* osi, i enportan pou get en pti git bann baryer ki'n kapab egziste, ler ou anmenn

E ozordi nou annan pa mal bann *teachers* ki etranze, bann *foreign* ki definitivman ni

annan diferan, i annan baryer langaz premyerman, i annan baryer kiltirel ouswa tradisyonnèl ki zot vin avek, e ki pa pe neserman konpran sa ki nou osi sirkonstans ki nou ladan ozordi. So tousala i bann defi ki bezwen annan bann diskisyon serye lo la pou vwar.

Lot size ki mon krwar nou touse ler nou koz lo eksklizivite Mr Speaker, se bann aktivite, la fason ki sistenm skoler zot kalandriye skoler i fonksyonnen mon krwar i enportan pou vwar sa osi. Kalite ki nou pou oriyante, kote ou komanse, kote ki ou fini i enportan.

I annan zanfan ki ou pa kapab ekspoz zot kontinyelman lo en nivo konsantrasyon ki ou bezwen annan bann *interval break* - i annan zanfan ki li premyerman i pa konn ekrir ouswa i pa pe konn lir. So ou pou bezwen annan bann diferan *sets* parey in ganny mansyonnen, diferan *sets of standards* ki ou pou *apply* atraver zot.

Be eski travay in ganny fer dan sa laliny, pou kapab donn gidans sirtou sa bann ki pe montre sa bann *teachers*, e osi *monitor*, *evaluate* pouvwar si i pe marse? Mon krwar sa ki nou bezwen regarde osi. E pou nou kapab reisir nou bezwen annan en striktir ki ou kapab balanse

parey ozordi ladministrasyon piblik, in vin ek son *RBM*, be dan Minister Ledikasyon osi i bezwen kapab annan sa bann kalite kriter ki kapab evalye sa group la.

E la nou a kapab vwar si sa ki nou pe fer i baze lo Polisi e si Polisi osi pe marse. Akoz dan Polisi ler ou pe gete, i tous tou, napa naryen, al dan sa Polisi akoz in pran li avek sa bann gidans, sa ki *UNESCO* ti pe demande atraver eksklizivite dan ledikasyon.

Me parey in dir pou met an pratik ki *issue*. E pou met an pratik lankadrem an ek striktir mon war i annan defayans ladan. E pou nou adres striktir i pou annan sa konponan finansyel, sa konponan Resours Imen.

E la mwan mon santi poudir *roadmap* i bezwen ganny eklersi la depi ozordi, pou nou gete ki kantite zanfan ki dan sa kategori baze dan sa rekomandasyon.

Ki kantite *teachers* ki nou annan, kantite *teachers* ki nou pou bezwen pou anvoy *training*, pou zot kapab travay ek sa group e lenfrastriktir regard lenfrastriktir ki i deza egziste, vwar defayans e kote ki nou pou bezwen kapab pe antre dan nouvo devlopman avek lenfrastriktir.

E osi etal en program pou nou kapab akse avek bann teknolozi modern ki mon santi i esansyel dan laprantisaz zot zanfan.

E mon kontan ler mon war sa fiy ki in fer tre byen ki ti vin adres nou Lasanble ki pa war kler e i pe ganny sipor, in gannyen sipor, me selman sipor i pa'n vin en keksoz otomatik, in bezwen ganny, paran in bezwen fer bann demars atraver bann diferan ki'n ede ouswa en lot.

E mwan mon felisit bann dimoun ki siport bann koz parey. Be sa i en legzanp. Be i annan lezot ankor ki ankor deryer ki pa pe ganny gete. So annou pran zot tou annou met zot dan e sel pannyen, dan en sel kategori zot bezwen ledikasyon zot bezwen osi viv parey enn ki normal malgre zot annan serten inabilite.

E avek sa Mr Speaker si nou kapab met an plas bann ankadrem an neser pou siport sa bann kad. E mwan mon pare pou siport bann Mosyon parey, akoz mon war i annan sans, mon war ki nou pe regard sa ki feb e enn nou louvraz nou se regard bann dimoun ki tonbe, bann dimoun ki pli feb dan lasosyete pou fer zot kapab debout lo zot lipye.

E pour sa Mr Speaker mon osi krwar ki lakours ozordi

Legzekitiv i bezwen get dan diferan fason. Mon dir sa Mr Speaker akòz lo komansman ler nou pe koz enklisivite baze lo sa Mosyon, se ou pe bezwen komans berse depi komansman, bers sa bann etidyan, ou bezwen tyonbo zot lanmen anmenn zot.

I parey prensip en pti pe parey *cradle to the grave*, ki annan serten dan ozordi ki pa krwar ladan, ki i pa krwar sakenn i resers sa ki pou li, be sa kalite la ou pa pou kapab dir zot al fer zot, zot menm – non. Sa se Leta i bezwen tyonbo zot, sistenm o bezwen tyonbo zot, Gouvernman i bezwen tyonbo zot, e bann lezot endividi ki pou akonpanyi zot ansanm.

So nou bezwen fer sir parfwa ler nou dir serten keksoz, ki i pa neserman i pou en *one-size-fits all approach*, dan nou filozofi dan nou *thinking*. Nou bezwen konpran sa. Avek sa Mr Speaker mon pou dir ou mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Wavel Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i responsabilite tou Gouvernman Sesel pou donn ledikasyon son

pep. I relevan ki Gouvernman ki vini, i son responsabilite pou fer sir, pou garanti ki ou zanfan i ganny ledikasyon.

Sa i garanti anba ou Konstitisyon. I relevan ki bann Gouvernman ki pou vini dan le fitir e mon konnen ki pandan sa 3an, 8an e menm plis, nou Gouvernman, pou kontinyen fer sir ki i annan en alokasyon bidzeter tou le lannen. Annefe pou sa lannen 2022 i annan en Bidze R1.03bilyon kot i konsern laprantisaz e ledikasyon nou bann zanfan.

Mr Speaker bi prensipal nou sistenm skoler ozordi, i kler poudir lanfaz pe ganny mete, lanfaz pe ganny mete lo bann size akademik, *from* lakres, primer ek segonder lobzektif se ou devlop nivo, pou devlop nou bann zanfan akademikman.

Avek lespwar ki en zour, zot a kapab le zot a fini pas atraver primer ek segonder zot a kapab ganny en lekol pos-segonder e ozordi i annan plizyer, *STA*, *SALS*, *SITE*, *SIT*, lekol Maritim e lezot lekol ankor. Avek lespwar ki en zour sa bann zanfan zot a kapab antre dan lemonn travay e kontribye dan lekonomi, nou pei dan devlopman nou pei.

Parey mon'n dir Mr Speaker priyorite lanfaz se lo kote akademik, se nou bann

size akademik. Me nou vwar poudir i mank en pe lanfaz lo bann size vokasyonnel. Mon pe koz lo primer avek segonder.

I annan Manm in koz lo la oparavan kot in eksplik en pe, kot dan sistenm skoler ozordi dan primer, segonder osi nou annan plizyer nivo, nou krwar ki poudir parey *let's say* dan *primary* 5 nou kapab ganny manrmay ki dan *level one*, i monte 2, 3, 4, 5 e menm i annan laklas ziska 6.

E segonder osi i parey *s4*, *s5* osi ou war i annan *set 1*, i monte 2, 3, 4, 5, 6. Me ler ou ariv lo sa bann nivo 5 avek 6 ki ou war 5 i bokou sa bann manrmay akademikman zot mwen kapab, i annan bokou zot pe *struggle* i annan ki menm malerezman zot pa ni m kapab ekrir zot non.

Ouswa zot pa konn ekrir ouswa zot pa konn lir zot pe vreman *struggle*. E bann *teachers* pou war li difisil pou travay avek sa bann manrmay akoz zot in mal ganny *train* ouswa ekipe pou travay avek sa bann manrmay.

I posib ki i annan lezot faktor ki pe afekte laprantisaz sa bann zanfan a sa nivo la ki mon pou tous en pti pe lo la.

Me mon bezwen admet ki i annan bann manrmay dan nou bann sistenm skoler dan nou

bann lekol primer ek segonder ki zot mwen kapab akademikman zot *struggle* petet lo nivo akademik ki petet nou merit pe get en sistenm, met an plas bann sistenm dan lekol, *from primary to secondary* pou ede ankadre sa bann manrmay.

Me mon bezwen dir Mr Speaker ki i pa vedir ki sa bann manrmay zot pa entelizan, me petet zot lentelizans i dan en lot domenn, dan en lot *area*, ki petet pa pe ganny montre o nivo primer ouswa o nivo segonder. Ouswa sa bann size ki deza egziste o nivo primer ek segonder, napa ase lanfaz ouswa gran lanfaz ki pe ganny mete lo la.

Mon pe koz ou bann size parey lar, parey lanmizik, bann size ki petet ou servi ou lanmen ou bann lezot abilite ki olye ki ou pe depan lo bann size ki pli akademik. E i enportan ki dan *from primary, going secondary* zot pe komans kapab idantifye sa bann marmay avek sa bann difikilte.

Ki pe ganny difikilte pou fer sa bann size akademik, ki nou kapab annan bann program pou ankadre zot e komans devlop zot, idantifye zot bann abilite. E sa i nesesit pou annan bann ansennyan spesyalize pou idantifye sa bann manrmay.

E travay ek sa bann manrmay e i annan bann program dan lekol pou anmas, ankadre sa bann manrmay pou prepar zot pou lemonn travay.

Nou pa kapab kit en manrmay, fors zot pou kontinyen al laklas pou zot fer Angle, Matematik e lezot size kan zot pa enterese ek sa bann size ouswa zot pa pe kapab. Parey mon'n dir i annan bann lezot ka ki pe fer ki sa bann manrmay pe *struggle* akademikman.

Me i annan bann ki vreman nou bezwen admet poudir zot pa pe kapab fer sa bann size. E alor nou bezwen annan en sistenm, pou nou anmas sa bann manrmay, ankadre zot, *train* zot e prepar zot pou lemonn travay pou zot demen kapab annan en metye, ouswa en louvraz ki zot kapab siport zot lekor e zot fanmir pou le fitir.

Mr Speaker Mosyon pe demann Gouvernman pou reviz Polisi Ledikasyon pou garanti enklisivite. E sa i osi enkli nou bann zanfan ki parey Onorab Naidu in koz lo la avek bokou pasyon, bann zanfan ki ouswa bann etidyan dan lekol ki *dyslexic*.

E sa i bann zanfan parey in ganny eksplike ki zot annan problemn lir, ekrir ouswa zot

annan problemn *spelling*, zot pa pe kapab petet desifre ouswa lir bann fraz, bann mo. Me i pa vedir parey mon'n dir ki sa bann zanfan zot pa entelizan.

E bokou fwa ou pou realize poudir bokou fwa sa bann zanfan i annan en kantite zot ki vreman, vreman entelizan. Me selman akoz zot defayans, zot difikilte pou zot kapab lir, zot kapab *spell* ouswa zot kapab ekrir ki met zot en serten retar dan zot laprantisaz.

E parey mon'n dir Mr Speaker i bezwen annan bann keksoz ki ganny fer o nivo lekol pou ankadre sa bann manrmay e osi pou idantifye sa bann manrmay. E mwan annefe dan lepase mon'n koz avek plizyer bann zanfan, bann etidyan ki'n pas dan nou sistenm skoler ki *dyslexics*.

In fact, mon rapel dan en program ki nou ti fer *youth action* 2015 bann letan ki mon ti lo *Board CEPS* koman en *Commissioner* ki responsab Lazenés e Kiltir mon rapel ti annan en zenn garson ki ti koz avek mwan ki ti rakont mwan son parkour dan ledikasyon.

Kot i dir mwan i ti ganny bokou difikilte dan son laprantisaz lekol e personn pa ti kapab idantifye, personn pa ti vreman konnen ki i gannye zot tou zot ti krwar poudir i en

manrmay ki annan problemn konmsi ki son nivo ledikasyon i ba, ouswa ki akademikman i pa kapab. Me an realite i pa ti leka.

Son problemn se ki i pa ti pe kapab, i ti pe ganny difikilte pou li lir bann mo, lir bann fraz, problemn *spelling*, bann zafer. Me li menm li in fer son resers e dan son deboury in nobou kapab war en solisyon pou li dil avek son sityasyon ki ozordi *in fact* Mr Speaker sa garson i pas atraver *A levels* apre azordi i pe travay dan sekter prive.

Savedir i annan sa bann manrmay dan nou sistenm ledikasyon, dan bann lekol ki nou, nou krwar ki zot annan problemn konportman, ouswa zot annan problemn ledikasyon, me annefe zot annan serten bann parey mon'n dir bann *disorders*, ouswa i annan serten parey *dyslexia* ki zot pe fer fas avek.

E osi zisteman ki anmenn mwan lo ler nou pe koz enklisivite bann zanfan dan lekol, ki osi otistik. *In fact*, mon konn detrwa dan mon distrik bann zanfan ki ganny *autism*.

Mr Speaker e sa bann manrmay ki otistik zot problemn se ki zot ganny difikilte pou, ou konnen zot annan bann problemn *interpersonal relationship skills*,

zot annan serten problemn konportman.

I pa neserman, i pa vremen problemn konportman. Me selman i akoz sa sityasyon, i akoz zot otistik ki fer ki zot annan difikilte pou zot fonksyonn en pe parey en zanfan ki normal, atraver zot bann konportman.

Petet ou en *teacher* ouswa paran i krwar poudir sa bann zanfan i annan problemn konportman me an realite, i sa kondisyon ki zot annan ki fer bokou krwar poudir zot annan en problemn konportman zot latitid pa bon. Me annefe i akoz sa kondisyon ki zot pe fer fas avek.

E i enportan Mr Speaker ki Gouvernman i *invest* en pti pe plis dan bann *teachers*, *train* bann *teachers* spesyalize. Non, selman pou travay avek sa bann zanfan, me pou osi kapab idantifye sa bann zanfan ki annan sa bann kondisyon dan lekol.

Akoz bokou i fwa sa bann zanfan zot ganny zis *disregard* ouswa zot ganny met akote arr sa i en piti ki annan en problemn konportman, i annan en problemn sosyal. Me annefe i annan en kondisyon ki sa zanfan pe fer fas avek ki petet mou pe manke.

E si nou annan bann *teachers* ki spesyalize dan sa bann domenn, pou travay avek bann manrmay ki *dyslectic*, ouswa ki otistik, nou pou kapab ede ankadre, anmas plizyer sa bann manrmay avek sa bann kondisyon.

An parlan garanti enklisivite osi en Polisi ki garanti enklisivite i fer mwan osi mazin entervansyon ki mon frer Onorab Naddy ki segonn sa Mosyon in tous en pti pe lo la. Annefe i enportan osi ki nou ankadre nou bann zenn, nou bann zanfan ki otreman kapab.

E sa i anmenn mwan lo en proze. Annefe i annan pe al lo 10an la ki annan en proze, Onorab Gill, Onorab Porice obor mwan i konn tre byen sa proze. I en proze ki parey mon pe dir nou pe al lo en *decade* la ki sa proze pa ankor materyalize. Plan in fini ganny fer, set en proze en sant edikasyonnel, en sant *training* pou bann zanfan, pou bann zenn, pou bann dimoun avek dezabilite dan nou distrik.

E sa ti sipoze ganny fer Marie-Jeanne, nou annan later, nou annan teren pou sa, e nou ti a kontan ki sa i vin en realite akoz i mank nou bann fasilite dan nou distrik, pou nou kapab ankadre bann zanfan ki

otreman kapab. E i annan bokou zanfan dan nou distrik.

E mon la mon pe koz nou distrik mon pa pe koz zis Grand Anse, Baie SteAnne me osi La Digue, akoz tanzantan nou fer bann aktivite kot nou anmenn sa bann zanfan ansanm e i annan bokou.

E nou bezwen en sant en fasilite pou *train*, pou travay avek sa bann zanfan pou develop zot kot zot kapab aprann bann *life skills*, bann diferan *skills*, dan *craft*, dan lar, dan *why not IT*, pou zot kapab antre dan lemonn travay? Akoz zot osi zot bezwen travay, zot osi zot bezwen en pti larzan lafen di mwan pou zot kapab soutenir zot lekor e osi i annan bann ki annan fanmir osi.

Menm si Mr Speaker ozordi nou tann en serten parti politik ki pe dir Gouvernman pe tro met lanfaz lo bann proze kapital. Me i enportan note Mr Speaker ki nou bezwen bann proze kapital. I annan plizyer proze ki nou bezwen par egzanp nou bezwen proze lopital ki enportan, nou bezwen bann fasilite sportif pou nou develop nou bann atlet, nou osi bezwen bann fasilite edikasyonnel ekipe.

Zisteman nou Komite MYSACC nou fek fer en vizit pa bokou letan pase, bann Manm

lo tou le de kote latab ki form parti *MYSCC*, e nou'n war over *the last 23 years* ki mannyer nou *hostel* i ankor egzakteman parey depi son kreasyon, depi ki sa fasilite ti ganny konstrir, i bann menm fasilite ki ladan 23an pli tar.

E nou'n war poudir bann kontrent ki bann etidyan i annan, lenportans pou devlop sa bann fasilite, lenportans pou met an plas bann servis ki zot bezwen annan laprantisaz. Parey ki nou ti war, zot bezwen *printer*, zot bezwen en landrwa pou zot etidye, zot bezwen *study room*, zot bezwen *library*, zot bezwen koneksyon *internet* ki zot napa.

E i enportan ki nou annan bann fasilite. Si nou anvi nou pep i devlope, i fonksyonn byen, fasilite i enportan pou devlopman e lepanouisman nou pep. Nou pa kapab dir pa fer proze isi, pa fer proze laba. Annou met tou proze akote, annou pa enterese avek proze.

Si nou fer sa Mr Speaker i pou met nou 5an, 10an, 20an retar. Nou bezwen met an plas sa bann fasilite pou ed nou bann dimoun Mr Speaker.

En keksoz ki enportan Mr Speaker, *on top of* annan bann fasilite nesese e bann servis nesese pou ankadre nou bann zanfan, i osi enportan ki annan

en lanvironnman pou ankouraz laprantisaz Mr Speaker.

En lanvironnman ki ankouraz laprantisaz - ler mon pe koz ou laprantisaz, pou en zanfan ou konnen ou pa kapab ekspekte en zanfan pe fer byen lekol, aprann lekol si zot vant i vid. I enportan ki non selman nou get zot *academical needs*, me i osi enportan ki nou osi get zot *physical needs*. Fer sir ki zot kapab met en parti keksoz lo zot lestoman.

E ozordi Mr Speaker mon felisit nou Gouvernman, ki ozordi nou Gouvernman in fer provizyon pour ki tou zanfan lekol primer i kapab ganny zot goute, e zot osi kapab ganny en *lunch* - en keksoz ki oparavan Gouvernman lepase pa'n fer e mon felisit mon Gouvernman pou sa bon linisyativ ki zot in pran. Non, selman pou bann zanfan primer me pour segonder osi zot kapab ganny en pti goute.

Tousala i bann linisyativ ki enportan e ki nesese, ler nou pe get dan devlopman nou bann zanfan. Mr Speaker pou konklir, mon pou bezwen dir ki nou koman bann Manm Lasanble nou apresye travay ki nou bann ansennyan pe fer. Nou tou ki la anndan nou'n pas dan lanmen en ansennyan - i annan menm dan nou Lasanble

ki nou bann *teachers* dan lefase.

Mwan osi mon'n en *teacher*, mon pa'n fer bokou letan ladan, akoz pa ti mon domenn. Me selman mon konnen poudir i pa en louvraz fasil, i en louvraz ki very *demanding* e mon konnen ki parfwa zot fer fas avek mank resours. Me *going forward* mon santi poudir nou pou bezwen kontinyen met plis lanfaz dan devlopman nou bann *teachers* osi, dan sipor nou ban *teachers* osi.

E mon bezwen dir de lapar lepep Seselwa ki nou apresye sa bann bon travay ki zot pe fer avek nou bann zanfan.

E avek sa de mo Mr Speaker mon pou aport sa Mosyon ki Onorab Samynadin in anmennen e mon asire ki i pou ganny sipor tou bann Manm sa Lasanble. Avek sa de mo, mon dir ou mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou a ekout Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker size Mosyon ki'n ganny table devan nou Lasanble ozordi i annan son merit.

I enportan ki tou dimoun ki fer Polisi e bann ki enplimant sa bann Polisi i devret zwe en rol tre enportan oubyen pli aktiv an sa ki konsern fer bann lekol, annan en pli bon lanvironnman e fer ki i vin en landrwa ki vreman akeyan e gou pou tou dimoun ki travay e osi etidye dan sa landrwa.

Nou bezwen annan bann sant oubyen lekol ki enklisiv kot tou zanfan i kapab devlop zot potansyel pe enport zot *genre* oubyen dezabilite ki i kapab pe viv avek. In toultan annan bokou defi letan nou koz lo sa size enklisivite sirtou dan bann lekol.

Ozordi mazorite lekol pe rankontre bokou difikilte, sirtou an term resours. La nou pe koz resours imen kalifye ki Onorab byen konsep ledikasyon enklisiv e diversite dan abilite bann zanfan. *Adaptive aids* e lezot lekipman pou bann etidyan ki pe viv avek en dezabilite, oubyen abilite spesyal. Materyo ledikasyon e lezot resours edikasyonnel ki sa group dimoun i kapab servi.

En lot *challenge* osi kalite lesan oubyen lansennyman pou zanfan dezabilite, ki pa dan lekol *mainstream*, i toultan anba standar rekomannde e sa i devret ganny adrese.

In napa en bon prosedir *referral* pou bann zanfan avek bezwen spesyal e sa i bezwen ganny adrese par ou parti prenon konsernen.

I osi annan bokou paran ki kit zot zanfan dezabilite dan lakour, e zot pa ganny akse avek okenn lesan, oubyen materyo laprantisaz ki petet paran kot lakaz ti a kapab fer serten travay avek zot. Par kont mon konstata ki i osi annan sa baryer kot serten paran zot menm, zot napa ase konesans pou zot kapab monte zot zanfan serten letid de baz dan lakour. Me kot i annan paran ki pe fer zot mye pou zot edik zot zanfan ki pe viv avek serten dezabilite dan lakour - mon felisit zot.

Mr Speaker revizyon dan Polisi i tre byen, me parey serten mon bann koleg in fer resorti, mon ti a kontan vwar ki ler nouvo Polisi i vin an mars, son lenplimantasyon i a osi ganny byen swiv e ganny evalye de tanzantan e revize ler i neseler. Fodre ki sa Polisi i kapab devlop tou bann etidyan ki pe viv avek serten bezwen spesyal *holistically*, oubyen dan tou son laspe.

I enportan pou dezormen tou lekol e lezot landrwa partou dan Sesel, i vin pli aksesib pou tou dimoun ki pe viv avek serten dezabilite. Dan lekol

fodre ki i annan *ramps* kot i neseler, *rails* dan bann *toilet*, meb apropriye e osi lokasyon bann lasal spesyalize pou sa bann zanfan kapab servi.

Mr Speaker, bokou in ganny dir par tou bann entervenans ki'n koz avan mwan. Alors mon pou konklir avek serten rekomandasyon.

Nou tou nou bezwen mazin enklisivite dan tou son laspe, an term lalang, diversite kiltirel, sosyal, sosyoekonomik, psikolojik ansennyan kalifye e lezot resours neseler.

I annan en neselite pou revwar fonksyonman Lekol Eksepsyonnel e transform li dan en sant pou *special needs* e ledikasyon enkliziv, kot i ava annan bann *teachers* avek bon bagaz, e kot zot a kapab siport sa lentegrasyon e enklizyon tou bann etidyan ki pe viv avek en dezabilite. E osi bann lezot etidyan *special needs* dan *mainstream school system* a tou nivo.

Avan mon terminen, mon ti a kontan remersye tou paran, ansennyan, ners, dokter, bann volonter dan kominote, ki pe donn en koudmen dan nenport ki fason pozitiv e ki pe travay avek nou ban zanfan ki pe viv avek en dezabilite e annan bann bezwen spesyal.

Nou bezwen touzour pe regard byen dan bezwen sa group dimoun, e kontinyen rod pli bon fason pou amelyor zot lavi an zeneral. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Alor pou pa met tro bokou presyon lo bann aktivite ki annan pandan *break*, nou a pran poz la, konmela zot apel li *health break*. Nou a pran poz la e nou a rebran deba 2er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Nou a rebran. Onorab Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Koman en ansenyan par profesyon mon santi menm si mon pa pou long, i mon devwar pou dir serten, pou pronons mon lekor lo sa Mosyon ki Onorab Samynadin in anmennen akoz mon santi i annan en merit. Okenn prosesis sanzman ki annan en nesosite pou ganny antreprann bezwen ganny fer dan en fason metodik. Savedir i bezwen ganny fer byen pour ki sa ki pe anmenn sa sanzman i vwar sa vre rezilta dan son totalite.

Sa i tou senpleman vedir ki ler ou anvi fer serten reform

dan en domenn - e la nou pe koz enklisivite dan Ledikasyon - i pa koz en bo zour bomaten ou'n leve ou santi ki la i nesoser, pour ki i annan en reform oubyen ki en sanzman i ganny fer. I pa mars koumsa.

Avan ki ou antreprann okenn reform i bezwen annan en nesosite e pou ou kapab ariv lo sa konklizyon ki i nesoser pou sanz serten keksoz, i enportan ki i annan levidans ek data pou siport sa desizyon.

Sa i ganny fer atraver bann resers, *survey*, prosesis *interview* pou kapab anmas sifizaman levidans pou siport desizyon pou annan sa reform. E se sa ki ti ganny fer par bann Dirizan dan Ledikasyon ki ti la an Mars 2015, ler sa Polisi lo enklisivite ti ganny entrodwir. E sa ti ganny enfliyanse par sa reform dan sistenm ledikasyon i ti ganny antreprann an 2009, 2010.

En Komite ti ganny kree an 2012 pou fer en *survey* lo bezwen bann tel etidyan dan nou sistenm ledikasyon. E apre ki ti annan bann prosesis konsiltasyon avek *management* ek *teachers* sorti dan plizyer lekol primer, segonder e Minister Ledikasyon, e apre osi ki ti'n annan konsiltasyon avek lezot *stake holders* parey Servis Sosyal e Minister Lasante, i ti

evidan baze lo lenformasyon i ti ganny kolekte ki ti annan en nesese pou entrodwir en tel Polisi.

Akoz i ti ganny fer remarke ki sistenm ledikasyon sa letan, e lafason ki lenfrastruktir kot bann lekòl ti ete, pa ti pe forseman sipòrt en laprantisaz enklisiv kot lezot zanfan ki ti annan serten abilite spesyal, pa ti pe kapab aprann dan en lanvironnman ki ti pe pran kont zot bann bezwen spesyal.

E an Zanvye 2013 Minister Ledikasyon ti war li nesese, pou re entrodwir sa *special needs* e *Inclusive Education Unit* ki annan pou lobzektif idantifye e kordin bann bezwen e formasyon an sa ki konsern ledikasyon enklisiv.

Mr Speaker parey mon bann koleg ki'n koz avan mwan in fer remarke, napa naryen mal avek sa Polisi e mon osi mon'n pas ladan, mon vwar li i en Polisi ki konpreansiv napa naryen mal pou mwan dir lo la. Me problem i vin avek son lenplimantasyon, *ok?*

Mon pa pou al an detay bokou in ganny dir, defayans i vin avek ki mannyer sa Polisi in ganny enplimante. E parey i annan serten koleg in fer resorti avan mwan Onorab Samynadin in koz lo la, Onorab Samynadin in abòrd sa, sa Polisi i devret

ganny revwar apre 5an. E la mon krwar in fer 8sn ki'n pase e 7an e en rev i nesese e sa ki Mosyon pe demande ki i annan.

Mosyon anmennen par Onorab Samynadin pe lans lapel avek Minister Ledikasyon pou fer en evalyasyon lo lenplimantasyon sa Polisi, ki a ede pou idantifye kwa ki'n ganny fer e kwa ki pa'n ganny akonplir e kote ki kapab ganny amelyore.

E mon sizere petet ki Minister i anv i fer en prezantasyon pour donn nou sa bann lenformasyon, ki petet i ava fer li en pe pli kler pou nou konnen kwa ki'n ganny fer deza, e kwa ki annan ankor pou antreprann.

Enn nou bann defayans dan sa pei, se ki nou kontinyelman fer bann gran resers e annan bann gro dokiman, me ki reste lo *shelf* e akimil lapousyer, e fodre pa ki sa pratik i kontinyen *ok?*

Oubyen si mon pran en legzanp lo nivo lenfrastruktir, nou ganny bann lenfrastruktir me kan i ariv pou *maintain* lo nivo *maintenance*, sa i en gran defayans e rezilta i koz pou li menm. Si zis nou regard nou bann lenfrastruktir sportif, *ok*. donk sa i en pratik ki sa Gouvernman aktyel fodre pa ki nou kontinyen al ladan.

I en pratik ki fodre ganny kase. E sa Polisi i bezwen ganny revwar, i bezwen ganny re evalye si i annan nouvo keksoz pou azoute i ava azoute, me i bezwen vin en dokiman ki vivan e ki pa reste la lo en *shelf*.

So avek sa de pti mo Mr Speaker, mon pou aport mon sipor pou sa Mosyon e mon espere ki tou lezot koleg ki koze apre mwan zot osi zot a sipor sa Mosyon anmennen par Onorab Samynadin. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Loze mon krwar ou ti'n lev lanmen zis avan, e mon ava apel ou la e mon ava donn ou *Leader* son privez *Leader* pou li koz dernyen lo lalis. Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker *any right-thinking person* isi dan sa Lasanble ki'n ekout prezantasyon Onorab Samynadin ozordi, i pou felisit li dabor e rekonnèt zefor e lenvestisman ki'n ganny fer dan la fason ki son Mosyon in ganny etale ozordi.

Avek resers, *the right amount of resers, data and facts* e osi en lenvestisman emosyonnel ki Onorab in met ladan pou sey konvenk nou tou

otour latab Lasanble Nasyonal pou vini e sipor son Mosyon.

Further, mon ava osi dir ki nou swete ki ankor dan 10an, dan 20an, dan 30an nou ava annan en lot Onorab Samynadin dan en karantenn lannen ki asiz dan sa Lasanble, e vin avek bann *issues* ki *concerning for the time that she's living in*.

E sa i en swe tou politisyen mon prezimen ki nou etabli labaz ozordi i annan en serten *amount of growth* e devlopman. E ki bann politisyen le fitir zot vini zot asize zot pa zis *look back* e ziz nou. Be zot anmenn *challenging issues* pou letan ki zot, zot pe viv ladan. Akoz i pou toultan annan *issues*.

I pou toultan annan *issues*. Pou toultan annan size ki leve, konmela i annan bann size *du jour* - ou annan ou akse e drwa a mariwana i enn, i en size *du jour*. Ou annan *Human Rights* an form - mon pou dir li *Gay Rights* mon pa pou dir li *gay rights*, be selman ou annan sa kominote ki pe lager pou zot ganny akse a drwa imen ki i en size *du jour*.

Ou annan ou keksoz en pe pli *farcical* parey *sex toys*, bon i a li osi. Selman ou annan ou bann size ki en sosyete i *attend* dan son devlopman e aprezan li

i bezwen sirmont sa bann keksoz.

E sa i en pe kot nou, nou ete ozordi nou annan nou sa *issue* ki lo latab devan nou ozordi ki enklisivite dan tou son laspe. E tou son problem ki li i anglobe e i vin avek. *Everything from* bann bout fizik ki annan pou fer ek lenfrastruktir, ki'n ganny *pointed out* en *rightly*, so pa'n ganny fer *over the years*.

Ou annan laspe bann nouvo kondisyon - swa kondisyon i nouvo, swa prezan ki nou koman en sosyete dan nou evolisyon pou nou, nou pe rekonnèt li, nou pe met en non, en term lo la e ki *over the years* nou pa'n zanmen vreman annan en *framework* pou nou dil avek be ki la i avek nou la ozordi.

So nou pe bezwen dil avek, nou pe bezwen tret size ki devan nou koman en sosyete, investir e bouz de lavan. Ou konnen i pa ki en pei i zis aparet. En pei pa zis aparet li, en karantenn lannen pase, en senkantenn lannen pase sa pei ti la li.

E *the mother of all exclusion* si ou pou get byen dan kad konteks en pei parey Sesel, *was originally slavery* e bann sityasyon ki'n vini atraver sa *over the years*. E Sesel koman en *post slavery society*,

nou'n konstrir, nou'n batir. E Seselwa ozordi i en Nasyon ki devret *être fier de lui meme*. Si i annan en Nasyon ki devret bat lanmen pou son lekor se Seselwa, *we've done a lot, we've built a lot over the years*.

Nou'n vreman vre pou nou batir en sosyete. E ozordi sa bann bout keksoz ki manke dan 40an petet i a mank plis ouswa i a mank mwens be the *task* devan nou ozordi koman en sosyete i *the task for the moment* ki nou bezwen *rise to the occasion, seize the moment e handle* nou sityasyon koman en Nasyon.

Nou pou *go back in the history* ou pou vwar bann keksoz ki'n ganny fer, e rezon ki keksoz ti ganny fer, petet i annan nou, nou pa anvè panse mazinèn koz lo la. Bann lepok kot si ou ti annan en zanfan avek en serten mankman, ou ti kit li kot lakaz ou ti tak li dan lasanm si ou ti privilezye pou annan en lakaz, pou annan en lasanm pou tak li ladan *that is*, be selman ti ganny garde kot lakaz.

Letan nou ti pe diskite *Bill Lasante Mantal* en mon pa konnen si zot rapel ti en manman *Bill* a avek en kantite travay pou ganny fer avek. Letan nou ti fer bann *discussion stakeholders* i annan en keksoz

ki mon ti met ater, se ki lontan enn bann fason ki nou ti dil avek lasante mantal sete pou anmare, anmare deryer lakaz kit li kot lakaz, anmar li dan rasin dibwa deryer.

So we've have come a long way e sa fason fer ti osi fer avek ban zanfan ki ti annan serten mankman. E se la petet en pe kot sa zafer *once* sa revolisyon dan *thinking* ti komanse, kot ou senpleman par met en bis. Met en bis tou e bomaten fer letour, *pickup* ban zanfan, anmenn zot kot en sant poz zot la.

E mwan i annan enn bann dimoun ki ti en *pioneer* ki mon krwar nou bezwen donn li *due credit* se Mrs Jumeau. Mrs Minis Esmé Jumeau. E mon krwar i en dimoun ki son non i bezwen ganny en mansyon spesyal aköz sa sant ki ozordi North East Point ki nou tou nou pe koz lo aranze, pa aranze, in kase pa'n repare. Sa madanm ki ti rod larzan pou fer sa, *it started with her*. Li ki ti - i ti son *baby* sa size e mon krwar Mrs Jumeau i en dimoun ki nou bezwen donn li son *due* rekonesans dan sa size.

Be *years back* en zour i ti dir mwan in ariv e keksoz avek la North East Point, be la fason ki in vini in vin inevitab ki in *sort of* vin en *daycare*. E dan en sans in dir mwan nou bezwen

les sa arive *the alternative* sete ki sa bann dimoun ti ganny kite kot lakaz, zot ti ganny anfermen dan e lasanm. E *back then* an montan dan 70's - 80's, *late 70's 80's the thinking was at least* nou tir zot kot lakaz.

Be petet enn bann *thinking* osi *back then*, sete ki nou liber pouvwar ekonomik sa paran - nou liber sa paran i ava ale i ava travay, i sonny son zanfan, i sonny son fanmir i kontribye ver lasosyete. E sosyete li i *take care of* sa zanfan ki annan serten bezwen spesyal.

Be i pran letan pou panse evite ki ariv ozordi kot Onorab Samynadin in anmenn nou kot lemonn li menm in evolye, pa zis nou lemonn li menm an antye in evolye kot be sa zanfan, la nou pe mazin byennet. Meyer lentere sa zanfan li menm.

We are past the stage kot nou ti bezwen liber lenerzi ekonomik sa paran kot nou ti bezwen *provide* -mon krwar Onorab Naddy taler in dir en keksoz ki zit antre a en tre zenn az e a laz 35an zot ankor lanmenm.

So, i annan bezwen e nesesite pou evolye nou panse an mezir ki lemonn i evolye. Be en kantite petet sa bann fason fer ki ankor la ek nou ozordi, i

zis lemonn mannyer i ete be non, selman sa be nou bann limitasyon ki mannyer nou'n ete *over the years*.

E limitasyon resours osi in dikte en kantite keksoz ki nou'n kapab fer e ki nou pa'n kapab fer. Akoz in pran nou dizon, si in pran nou en 10an pou nou met an plas bann lekol primer. Ler nou fini met an plas lekol primer, nou realize ki nou bezwen bann lekol rezyonal segonder.

A la menm enstan nou *thinking* pe *go past* politeknik ki nou bezwen bann diferan lenstitisyon pos- segonder. So, 10an in manze en dezyenm 10an in manze, en trwazyenm.

Be *fine*, nou'n pas en karantenn lannen met an plas tou sa bann keksoz, ki donn nou *the luxury* la kot in arive a sa pwen, pou nou komans konsider bann propo ki Onorab Samynadin in met devan nou ozordi - ki mwan mon krwar i en tre bon nide. E mon krwar sa bann keksoz i devret ganny fer. E nou koman en sosyete nou bezwen sezi loportinite e fer li.

Mr Speaker si nou pou pans dan sa bann keksoz ki nou pe ganny diskite ozordi an perspektiv sa ki zot apel *the new growth theory, new growth theory* li i dir ou poudir *'humans desires and unlimited ones*

foster ever increasing productivity'.

Dezir e, pa bezwen me lanvi dezir e lanvi imen i *unlimited*. I met opresyon lo resours pli nou anvi, pli nou *go forward* e pli nou *achieve* e se sa ki pous nou pli devan.

E i anmenn nou a en serten pwen kot nou'n ganny resours, nou'n ganny kapasite, ozordi nou Bidze Nasyonal i *to the throne of* de milya Roup, e wi mon agree, nou devret *turn in words* e investir plis dan byennet ek swen e soutyen nou pep.

Pa zis la, me nou devret atrap lanmen e elev nou pep e pran ka ek li zeneralman. Mwan mon pou sizere ki kot byennet e soutyen nou pep i konsernen nou pa *cherry pick*, nou pa zis swazir sa enn i *flavor of the month*, annou dil ek sa enn be nou abandonn sa lot - non.

Annou pran ka ek nou pep. Si Bidze i annan lespas, si nou *afford*, si nou annan ase *growth* annou pran ka avek i nou pep. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Pillay pou son lentervansyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. E bonn apre midi tou koleg Onorab. Mon pou sey pa tro long lo sa size. I en size ki mon vremen pasyonnen lo la par lefe ki mon premye *calling* dan lavi sete koman en ansenyan. E mon'n en ansenyan pandan plizyer lannen dan domenn segonder.

E mon'n rankontre plizyer sityasyon personnelman, kot mon'n vwar etidyan ki'n pas atraver sistenm ledikasyon, ki'n annan *either* mankman *or* in annan bann kapasite oubyen bann potansyel ekstra.

Kot ou koman en ansenyan, koman sa dimoun ki sipoze pe *impart* lenstriksyon lo li, ou menm vwar ou parfwa dezespere, par lefe ki ou santi ki sa potansyel pa pou zanmen ganny realize, akoz nou *thinking* formel an sa ki konsern ledikasyon - e mon pa pe dir sa pou Sesel - mon pe dir an zeneral koman dan ledikasyon, i pa'n *design* pou nou kapab rekonnèt sa ki nou apel bann etidyan ki pou annan bann *special needs* dan ledikasyon.

E ler mon dir sa Mr Speaker mon dir sa dan *backdrop* ki, ler nou regard istorik ledikasyon son striktir ki mannyer i ete, i anmenn nou pou nou konpran en pti pe akoz ozordi nou pe ganny en Mosyon

ki pe koz lo enklisivite dan Polisi, oubyen an relasyon avek Polisi Ledikasyon.

Si nou pran par egzanzp sistenm kolez, e prodiksyon bann prodwir *Seychelles College*, par egzanzp nou pou vwar nou annan bokou endividi ki'n asimil dan lasosyete dan bann pozisyon tre prominan, par lefe ki zot in pas atraver *Seychelles College*.

E in montre ou ki poudir ti annan en eleman atraver *system Seychelles College*, ki ti kapab *recognize* e pous sa bann talan pli devan. *But at the same time* avek sa sistenm ki ti annan.

E sa i pa en kritik, avek sa sistenm ki ti annan li menm li *from* en perspektiv politik, i pa ti enklisiv akoz ou pa ti pe *allow* en *mass*, en gran lamas etidyan pou ganny akse ek sa nivo lenstriksyon ki kolez ti pe kapab *provide*.

E sa i pa vin en deba lo en pwennvi politik me i en deba sibstansyel si oule ki baze lo sitasyon e konteks ki sistenm ledikasyon ti trouv li ladan a sa moman.

Pou mwan ilistre sa Mr Speaker, ou bezwen konpran poudir evolisyon ki'n arive dan sistenm ledikasyon se sa ki pe anmenn nou pou nou kapab

annan en deba lo enklisivite. E ozordi bomaten ek apre midi ki mon'n tande, mon'n tann en konversasyon lo enklisivite lo diferan nivo;- par egzanp mon tann en konversasyon lo enklisivite lo en pwennvi ras.

I normal i byen nou bezwen annan sa konversasyon. Ou pou annan en konversasyon lo enklisivite lo en pwennvi relizyon. Ou pou annan en konversasyon lo enklisivite lo en pwennvi nivo, abilite laprantisaz. Ou pou annan en konversasyon lo enklisivite lo en pwennvi abilite e la kot nou pe koz lo bann etidyan ki otreman kapab.

So pou *move* en Mosyon, enn bann keksoz petet ki ou devret pe demande ki ganny etabli, se ki nou annan en definisyon enklisivite atraver nou *overall education policy*. E se la mon krwar kot problemn in arive.

E mon konpran le Onorab Monthly i dir ki napa problemn avek sa Polisi. Rezon i aköz i napa problemn avek sa Polisi se aköz sa Polisi i pou relevan menm ozordi menm yer, me son problemn se aköz i pe ganny enplimante dan en konteks Polisi ledikasyon pli larz, pli zeneral.

E dan sa konteks i annan bann lezot lafors ki met lenpak

lo sa Polisi Ledikasyon. Mon pou donn zot en legzanp senp - konbyen ant zot ki dakor ki mannyer en zanfan i koup seve i afekte ki mannyer i aprann? Mon pa krwar i annan okenn dimoun ki pou dakor ek sa. Mannyer en zanfan i koup son seve, i pa pou afekte ki mannyer i aprann aköz son abilite pou aprann i dan sa zanfan.

Me selman nou *still* pou annan bann sistenm ledikasyon ki pou demann sa zanfan pou konform a en serten mod kondwit ki pou demann li pou sanz dan en fason, ki pou demann li pou gard son seve dan en fason. Eski i vedir ki sa norm e konformite avek en mod kondwit i normal? I posib, aköz se sosyete e presyon lasosyete ki pou demande ki pou annan sa konformite.

Se pour sa rezonn ki mon dir okenn Polisi ki annan pou fer ek enklisivite pou pe *compete* avek sa ki zeneralman sosyete i anvi war, e sosyete i ekspekte avek son sistenm ledikasyon.

Prezan pou dil avek sa, bokou sistenm ledikasyon prezan i entrodwir enklisivite atraver segregasyon. Savedir ki nou gannyen? Nou ganny nou bann lenstitisyon ki sipoze ganny *dedicated* pou *tackle*

serten eleman ki zanfan i prezante.

Par egzanp ou ganny drwa ganny ou Sesel nou pe *move* dan sa direksyon en sant pou otizm. I pa vedir poudir sa zanfan pa pe ganny enkli dan sistenm ledikasyon. Sistenm ledikasyon in enkli li, akoz in fer prevwayans dan sa sistenm dan sa *continuum*, dan sa striktir pou annan en sant pou otizm.

Me eski se sa enklisivite ki sa Polisi pe koz lo la? E la kot mon vwar defayans sa Polisi, akoz sa Polisi li i pe koz ou lo etabli en *baseline*, etabli bann paramet pou ou konnen ki sa zanfan i prezante.

Bomaten mon'n tann en entervenans koz lo diferan problemn afektiv ki zanfan i annan an sa ki konsern laprantisaz, *ADHD* - bann *dyslexia*. Mon kapab di koman en ansenyan kalifye en dimoun ki'n pratik dan sa domenn - E mon konnen bokou mon bann koleg pou dir mwan sa, apre ki ou'n pas 2an oubyen 3an dan sistenm ledikasyon. E nou'n vwar plizyer zanfan 30 zanfan par laklas, i parfwa vreman difisil pou ou kapab idantifye. Ou menm ou malgre ou'n ganny *training*, dan bann teori ledikasyon, ki sa zanfan i annan tel problemn.

E se pour sa rezon prezan i vin koman en presyon ki ou pou mete lo sistenm, pou ou kapab etabli lekel sa bann presep ki sa bann zanfan pe prezante e ki bann problemn ki ou bezwen adrese.

Koman en edikater mwan mon toultan en pti pe *pessimistic* anver mod, konformis ledikasyon, akoz mon santi poudir ledikasyon dan li menm - e sa i pa Sesel, ledikasyon dan li menm mon vwar li koman en bato ki pe drive ki pou tap en *iceberg* byento, ki soudennman tou lalimyer i tennyen e en dimoun vini i remet on tou lalimyer tou dimoun i selebre. Me *still* sa *iceberg* pou la e *still* nou pou tap sa *iceberg*?

Akoz anfen kont ki nou fer atraver bann sistenm ledikasyon - sa napa naryen pou fer ek Sesel mon oule tou dimoun i konpran - nou *train* tou zanfan pou tay me *race*; - tou zanfan ki antre dan en sistenm lekol formel i ganny dir ou kapab aprann. Dakor ek mwan? Be ler nou fer final, zis en group zanfan ki pou pase.

E se la kot enklisivite i bezwen antre, eski nou pe pratik enklisivite pou asire ki ant sa letap kot sa zanfan i sorti dan lekol e sa letap ki i antre, eski nou pe fer sir nou pe donn

li en ledikasyon ki *match* avek sa ki li i pou bezwen? E se pour sa rezon ki ler nou war poudir par egzanzp ou pou ganny *behavior problem* dan en laklas.

Mwan mon vwar poudir i annan parfwa kot mon ti krwar en zanfan pe fer ekspre pou annwiw mwan, pou *disturb* mwan dan laklas, i ti senpleman ki sa zanfan pa ti anvil fer s aki mon pe fer dan laklas. I ti prefere petet al kot Sir Guy e al fer en keksoz pli vokasyonnel avek sir Guy akoz i santi poudir sa pou annan en rannman pou li.

E se pour sa rezon kot ler mon dir ek loter Mosyon, nou inevitableman annan en konfli ant *goal* zeneral sistenm ledikasyon, e Polisi Enklisivite ki mannyer i pou fit ion. Sa ki i devret annan se ki within Polisi zeneral ledikasyon, enklisivite i devret *become part and parcel of* sa *process* - pa en Polisi parey ki sipoze konnekte avek enn pli gran.

Be se sa nou problemn ki'n arive. E i pa en problemn akoz nou tou nou'n *train* atraver bann teori ledikasyon koman en edikater. E a sa moman sa teori ki ti pli enportan in pran presedans lo lezot, e parfwa amenn lo *knowledge* ki nou, nou'n

gannyen atraver nou leksperyans.

Konbyen nou, nou'n ganny etidyan ki tou dimoun in dir ou pa kapab fer naryen avek, me ler sa boug i sorti dan laklas, sa boug i sorti bokou pli byen ki bokou lezot dimoun i ou pa ti ekspekte?

E ou ganny *vice-versa* en boug ki'n *shine* pandan tou son lannen dan primer, *suddenly* i ariv dan segonder i disparet. So i annan diferan lafors, diferan faktor ki asosye avek la fason keksoz i arive. Byensir e mon dakor avek sa largiman ki lanvironnman i zwe en gran rol.

Si ou annan en zanfan ki dan en lanvironnman ki pa permet li pou devlope pa permet li pou li epanouir koman en endividi, definitivman sa pou met li deryer.

So, what is the solution then avek en Polisi lo *inclusivity*? Premyerman nou pou bezwen annan en diskisyon serye e *whether or not* nou oule *practice inclusivity* atraver segregasyon. Sa dan konteks en *marketisation* pe arive dan Sesel ozordi.

Sesel ozordi nou annan nou detrwa lekol prive e ki nou pe vwar, nou pe vwar paran pe *save* pe swazir pou anvoy zot zanfan dan bann lekol prive, akoz zot santi ki zot zanfan pou

ganny en pli bon laprantisaz laba.

E zot santi sa laprantisaz pou donn zot zanfan en pli bon loportinite ler i sorti dan sa lekòl prive. Ozordi lavantaz ki nou, nou annan Sesel se i Gouvernman pe anpese annan en *marketisation* ledikasyon. E pe anpese akòz Gouvernman pe mentenir en Polisi kot i pe *provide free compulsory education* pou bann zanfan.

Now, si sa i en baz e sa i en bon baz pou nou kapab komans lo la, i pa devret en problem pou nou entrodwir enklisivite, *as long* ki *ego* bann dimoun ki pe *design* Polisi pa antre dan zwe.

E sa kot problem in vini dan lenplimantasyon sa bann Polisi dan lepase. Parfwa ou ganny ou en dimoun ki en teroris ki santi son teori i pli bon ki lot, lot i pli bon ki lot, finalman the plas enplimant en teori, zot pas zot letan lager teori dan plas sey fer keksoz marse.

I en realite reel dan domenn ledikasyon, dan domenn akademik akòz se sa i en *trait* ki egziste. Se pour sa rezon ki nou pou bezwen bouz *beyond* sa.

Dezyenmman, dezyenmman nou pou bezwen rod bann keksoz ki nou kapab

achieve la, ki bann keksoz ki nou kapab *file* la pou dil ek bann problem ki nou pe fer fas avek ozordi.

Par egzanp mon pou dakor antyerman, akòz mon'n travay lekòl Plaisance segonder akote nou, nou annan Lekòl Eksepsyonnel me zanmen nou'n kapab enkli bann zanfan sorti Lekòl Eksepsyonnel *within mainstream schooling* akòz nou striktir *mainstream schooling*, i fer ki bann zanfan pa kapab *cope*.

Nou pa fer li en lanvironnman *welcoming* pou sa bann zanfan. E se pour sa rezon, alors akòz nou en sosyete ki annan konpasyon, nou toultan rod bann lezot lenstitisyon akote pou dil avek. Petet annou fer en tes pou nou vwar, mon pa oule dimoun konpran poudir i pa ki nou pa'n seye.

I pa ki nou pa'n seye me ki i toultan difisil pou fer li lo en pwennvi pou ou ganny ase dimoun ki'n *train*, e dezyenmman bann ki'n dan ledikasyon pou bokou letan i kapab dir mwan, nivo pasyans en ansennyan ki travay dan segonder *mes amis*, nou bezwen pran konpasyon pou en ansennyan ki travay dan segonder.

Avek ou problem pou ou, sosyal ki ou annan, par egzamp koman en Seselwa si ou napa lakaz bann lezot *issues*, ou osi ou zanfan i dan en lot lekol kot ou bezwen fer sir ou zanfan i fer byen. So ou annan diferan faktè ki asosye ladan, *so it comes down to* en pwèn kardinal pou rezourid sa enn se ki ou annan *the human resources* pou kapab fer li.

Be *our focus* dan *human resources* se toultan lo rod *quantity* pou *fit* sa mank ki annan, petet en kestyon ki nou devret pe demande se ki kalite nou pe anmennen pou nou kapab dil ek sa sityasyon. *And then* trwazyenman petet sa *would be* pou vin keksoz ki en pe pli difisil pou *achieve*, annou kas sa mod ledikasyon ki nou'n toultan krwar pli bon pou nou, pli bon pou nou, annou sey kas li en kou.

Annou pran zanfan ki fer pli byen e met zot ansanm. Mon konnen pa tou dimoun menm lo kote ki krwar ladan. Be mwan mon krwar ladan. Mon krwar ki si ou annan ou en group zanfan ki fer pli byen met zot ansanm en kou. Menm si dan sistenm formel Gouvernman malgre ki tou bann Konstitisyon i dir nou egalite - koz sa group zanfan pou egal nou pe *practice* egalite ek zot.

I ava rezourid problem ki nou krwar pou annan, ki en ansennyan i kapab *cope* ek sa. Nou deza pe sey pratik li, me nou re pratik li lo en nivo *haphazard* mon pou dir. I pa lo en nivo koezif kot Minister Ledikasyon i dir mon *focus* sa lannen, mon pou met tou sa bann etidyan ki peye ansanm. *Pilot* li - pran en rezyon *pilot* li.

Se sa ki mon pe dir ki mon konnen ki la mazorite dimoun i travay dan Ledikasyon i konnen ki mon pe dir, e mon konnen ki difikilte zot gannyan pou aksepte sa, e zot i annan pa pou dakor ek mwan, me nou'n perdi koman edikater sa linovasyon ki nou ti annan nou tou ler nou ti pe *train*.

Ler nou pe *train* - mon asire ki Onorab Kelly i konn tre byen, nou fer tou sa bann *design* tou sa bann keksoz nou met pare, apre 1an nou ankor pe fer apre 2an, apre 3an nou komans fatigue fer 4 an nou fatigue. Fer 5an nou komans dir en akfer fer mon ale mon fer parey ou abitye fer.

E ler ou'n ariv 30an ladan i en pe difisil pou war sa lantouzyazm, Onorab Hoareau, Onorab Monthy i konpran byen ki mon pe dir. *Let's break the mode. Give it a try.* Nou pare pou *pilot* tou keksoz, me apard

ki *pilot* fer laprantisaz dan en lot fason.

So petet mon konklizyon Mr Speaker, sa ki mon pou dir se *let us try to be bold for once*. Koman en edikater annou sey be *bold*. *Let's try to be bold, let's try something new totally off the book, and let's see where it leads us*. Zanfana pa pou perdi, akoz zot pou *still* pe ganny laprantisaz. Petet kot nou ava perdi, se ki nou a perdi serten eleman filozofik, ki nou santi poudir nou pou pe *single out* serten group zanfana.

Be nou pe sey sa dan en lekol e nou fer sir nou met bann *safeguards* pour ki ler nou fer sa, sa bann zanfana pa perdi oubyen zot pa ganny afekte dan okenn fason. *If we tried that we'll see what happens. I hope mon pa'n ofans okenn head teachers ler mon'n koz lo hairstyle mon konnen i en issue dan lekol*.

Me *we have to start thinking guys there's no way around it*. Nou pou bezwen komans *think*, akoz *otherwise* si nou kontinyen lo menm *mode* i pou menm parey.

Pran tou zanfana met dan p1, i mont p2, i mont p3, i mont p4, i mont p5, ler i ariv s5, parmi sa group 30 ki ti antre p1(1) dan en lekol i pou annan 10 ki ankor la. Sa 10 pou fer

IGCSE, dan sa 10, 5 pou fer byen. Dan sa 5, 2 pou al *course*. Mon krwar Mr Speaker nou annan ase legzanp lo *Singapore* lo bann pei ki'n *bold*.

Mon konnen poudir apre in ariv serten marzinalizasyon. Be *let's learn from their mistake and do what they did right*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava aprezan apel Onorab Samynadin pou fer son repons e konklizyon lo deba.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Mon ti a kontan par remersye tou bann entervenans pou zot kontribisyon tre valab e fritye anver sa Mosyon. Sa size enklisivite i enn ki konsern nou tou dan laplipar fanmir i annan en zanfana ki pe swiv ledikasyon *mainstream*, e byensir sak zanfana i *unique* - zot annan diferan bezwen en term asimilasyon dan laprantisaz.

E nou bezwen sakenn de nou paran, lekol koman en sa lenstitisyon, la kominote, nou koman bann reprezantan distrik e an menm tan dan nou rol koman Lezislater, osi byen ki Gouvernman, zwe nou rol pou asire ki nou zanfana i ganny sa lankadreman neserer pour

ki demen zot a vin bann sitwayen responsab e ki kapab kontribye en retour dan en konteks profesyonnel dan devlopman ekonomik pei.

Mr Speaker dan bann diferan lentervansyon, mon'n reisir retenir bann rekomandasyon tre pertinan ki *comme* swivan;

revizyon dan striktir Lekol Eksepsyonnel ki i a vin en lekol pli enklisiv kot bann etidyan *special needs* i ganny ankadre tou nivo. Ki nouvo sant vokasyonnel i ganny administre anba Minister Ledikasyon.

E ki son bann ankadrer i ganny formasyon nesaser.

Anplifikasyon dan striktir sipor e sirveyans dan lankadremen sipor e asire ki drwa bann zanfan i ganny pli byen proteze a tou nivo.

Sansibilizasyon pou kre en lanvironnman ideal pou tou etidyan, sirtou bann avek dezabilite pou lit kont *bullying*, ensi ki amelyorasyon dan fasilite mobilite dan lekol.

Plis sipor e soutyen pou bann ansennyan afen ki zot ava kapab delivre avek plis motivasyon e lentere.

Enplimantasyon bann *Schemes* e platform pou bann ansennyan ganny akse avek bann resours ransennyman diferansye, ensi ki revizyon dan

diferan kalite formasyon e lantrennman pou bann ansennyan Lekol Eksepsyonnel.

Plis Korporasyon Bilateral afen ki lekspertiz de kalite i ganny promouvwar an sa ki konsern ledikasyon enklisiv.

Redouble nou zefor koman bann Manm Lasanble, e ankouraz Kominote Sosyete Sivil pou travay dan davantaz pou koriz bann lenzistis ki egziste, afen ki nivo enklisivite dan pei i pli eleve.

Fer provizyon fasilite edikasyonnel dan *youth hostel* pou fasilite letid bann etidyan ki rete laba e etabli en definisyon apropiye lo kwa vreman ki enklisivite i reprezante dan *goal* zeneral ledikasyon.

I enportan pou note ki depi ki nou'n ganny en nouvo Gouvernman, lo nivo Minister Ledikasyon, i annan plizyer travay ki'n komans dan sa konteks enklisivite.

An se moman nou'n ganny garanti ki Polisi enklisivite dan ledikasyon i dan prosedir revizyon e i ekspekte pare par premye kar lannen prosenn, e mon swete ki bann rekomandasyon ki mon met devan ozordi, i osi ganny pran kont pou asir en enplimantasyon pli efikas.

I osi annan *Diploma* dan *special needs* ki pou ganny

entrodwir dan dezyenm kar lannen 2023, sa i ava donn en lespwar bann ansennyman ki ti a kontan aprofondir zot konesans, e akeyir plis leksperyans dan sa domenn e osi ed zot devlop plis kapasite e abilite anver en zesyon laklas e *special needs*.

Pandan ki Minister Ledikasyon i dan demars pou preokip plis materyo pou lansennyman e laprantisaz, bann *SENCOS* pe antreprann en program *capacity building* e sa i kontinyel pandan 2an dan sa menm laliny. Minister pe fer provizyon en *line budget* ki pou al anver resours e formasyon dan *special needs* li menm.

Sa ki tre enportan pou note, se ki i annan en lentegrasyon gradyel bann etidyan sorti dan Lekol Eksepsyonnèl pou al dan letid *mainstream*. I osi enportan pou note ki nouvo model *special educational needs and disabilities* pe osi ganny entrodwir tre byento.

Mr Speaker mon'n osi aprann ki prosedir i ankour pou enplimant en striktir pli ranforsi pou lans *special needs education* lo nivo Minister osi byen ki nasyonalmann, e finalman en *Symposium* Nasyonal i sipoze ganny

organize pou diskite e deliver li ledikasyon enklisiv Sesel.

An konklizyon mon oule komann Minister Ledikasyon e son bann *staff* ki enkli bann *policymakers* bann ankadrer, bann paran, zesyon bann lekol, bann ansennyman pou sa travay kordinen ki'n komanse anver sikse enklisivite dan sistenm ledikasyon Sesel, ensi ki tou bann lezot partener kler ki pe osi kontribye dan sa demars.

Mon priye ki sa enn fwa avek revizyon Polisi Ledikasyon Enklisiv son enplimantasyon i ava enn ki zwenn bezwen bann ankadrer, e prensipalman tou aprenan, pe enport zot diferan sa dan abilite e kapasite entelektyel, e ki dan lefitir tre pris nou ava annan nou en lafors travayer prominan, ki swa dan donnen administrativ ou vokasyonnel.

An vi ki i annan gran demann travayer Seselwa dan pei e ki reflekte vizyon nou Gouvernman pou akonplir en o standar ledikasyon, ki pou fer nou bann zenn vin bann partisipan konpetan dan en sistenm ekonomik modern, ensi ki vin bann sitwayen responsab. Avek sa Mr Speaker mon remersye ou e mon remet sa Mosyon ver Lasanble pou laprouvasyon. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit bann Manm pou vot lo sa Mosyon. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Tou Manm in vote, mon pa bezwen fer lot lapel.

Lo Mosyon Onorab Samynadin ki Lasanble pe demann Minister Ledikasyon pou reviz son Polisi konsernan enklisivite, avek bi garanti bezwen tou zanf an Seselwa pe enport zot abilite e asire zot ganny ankadre.

27 Manm in vot pour, 0 kont e 0 abstansyon. Alor Mosyon in aprouve. E mon apresye felisit linanimite sipor pou sa Mosyon e mon ava apel bann Manm pou reste angaze dan sa size ki zot in met telman lenportans lo la. Mersi. Avek sa nou'n ariv a lafen travay lo sa Mosyon. Me osi a lafen travay pou sa trimes.

Apartir sa semenn Lasanble pou al dan *recess* ziska semenn le 5 Septanm e nou premye *sitting* dan Lasanble pou Mardi le 6. Donk mon byensir mon swete ki bann Manm i ava annan en pe letan lib, me osi mon konnen poudir zot pou annan aktivite e

langazman dan zot distrik e osi en pe travay Lasanble pou swiv.

Mon a swet zot tou de bon e mon swet osi nou piblik mersi pou sa travay. Nou ava *adjourn* e mon swet zot tou bonn rantre. Mersi.

(ADJOURNMENT)